لمانځه ته د تللو پر مهال آداب

(پښتو)

د شيخ الاسلام؛ نوميالي(نامتو او مشهور عالم) او مجدد (چې پخپل دور کې
يې اسماني دين بيان کړ)

امام شيخ محمد بن عبد الوهاب - رحمه الله-

(لـيکـنـه)

ح جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٥ هـ

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

محمد التميمي،

آداب المشي إلى الصلاة - بشتو. / محمد التميمي

-ط.١.- الرياض ، ١٤٤٥ هـ

٧٦ ص ؛ ١٤ × ٢١ سم

ردمك: ٩-٥٨-٨٤١٢-٦٠٣-٩٧٨

١٠٣٨٠ / ١٤٤٥

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام جمعية الربوة رواد الترجمة المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Tel: +966 50 244 7000

info@islamiccontent.org

Riyadh 13245- 2836

www.islamhouse.com

لمانځه ته د تللو پر مهال آداب

د شیخ الاسلام؛ نومیالي (نامتو او مشهور عالم) او مجدد(چې پخپل دور کې يې اسماني دين بيان کړ) امام شيخ محمد بن عبد الوهاب – رحمه الله– ليکنه.

د السعودية كتابتون 269 / 86 شمېرې لاسي نسخې او څو نورو چاپ شوو نسخو سره پرتله كول او تصحيح يې د يو شمېر شيخانو هر يو: عبد الكريم بن محمد اللاحم، ناصر بن عبد الله الطريم، سعود بن محمد البشر لخوا تر سره شوې ده

باب دی په بیان د ادابو کې لمانځه ته د تللو پر مهال.

په اوداسه کې او په عاجزئ سره وتل سنت دي د پيغمبر-(صلى الله عليه وسلم)- د دې وينا د وجې: كله چې يو ستاسې څخه په ښايسته طريقې سره اودس وكړي، بيا مسجد ته د تللو قصد وكړي، نو ګوتې دې يو بل كې سره نه وركوي؛ ځكه چې دی په لمانځه كې دی. كله چې د كور څخه وځي دا دعا دی وواېې اګر كه لمانځه ته هم نه وځي «**بسم الله، آمنت بالله اعتصمت بالله، توكلت على الله، ولا حول ولا قوة إلا بالله، اللَّهُمَّ إني أعوذ بك أن أضل أو أضل أو أزل أو أزل أو أظلم أو أظلم أو أجهل أو يجهل علي**»

(په نوم د الله، په الله مې ايمان راوړی، په الله ځان بچ كوم، الله ته مې ځان سپارلی، نشته اړول د ګناه څخه او نشته طاقت په نيكی مګر د الله په مدد، ای الله پناهي نيسم تا پورې له دې چې بل څوک بې لارې كړم او يا پخپله بې لارې شم، او يا بل څوک وخويوم او يا خپله وخويږم، او يا په بل چا ظلم وكړم او يا په ما ظلم وكړای شي، او يا د بل چا د جاهل كولو باعث شم او يا بل څوک زما د جاهل كولو باعث شي، په پوره سكون او عزت سره دی روان شي د رسول الله –صلى الله عليه و سلم–د دې وينا له امله: كله مو چې اقامت واوريده، نو (مسجد) ته په عاجزی سره لاړ شئ، كوم ركعتونه مو چې (د امام سره) لاندې كړل ويې كړئ او كوم چې درڅخه تير شوي وو نو پوره يې كړئ. او (بايد د تګ پر مهال) ميده مزل وكړي او ودې وايې: اللَّهُمَّ إني أسألك بحق السائلين عليك وبحق ممشاي هذا فإني لم أخرج أشراً ولا بطراً ولا رياء ولا سمعة خرجت اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك أسألك أن تنقذني من النار وأن تغفر لي ذنوبي جميعاً إنه لا يغفر الذنوب إلا أنت ويقول : (اللَّهُمَّ اجعل في قلبي نوراً وفي لساني نوراً واجعل في بصري نوراً وفي سمعي نوراً وأمامي نوراً وخلفي نوراً وعن يميني نوراً وعن شمالي نوراً وفوقي نوراً وتحتي نوراً اللَّهُمَّ أعطني نوراً).

کله چې مسجد ته ورسيده ورته مستحب دي چې **(د ننوتلو پر مهال)** ښۍ پښه مخکې کړي او وواېي: **(بسم الله أعوذ بالله العظيم وبوجهه الكريم وسلطانه القديم من الشيطان الرجيم اللّٰهُمَّ صل على محمد اللّٰهُمَّ اغفر لي ذنوبي وافتح لي أبواب رحمتك).**

او **د راوتلو پرمهال** به چپه پښه مخکې کوي او وايي به : **(وافتح لي أبواب فضلك).**

او کله چې مسجد ته ننوت نو ندې کښيني تر دې چې دوه رکعته لمونځ وکړي؛ (دليل يې د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) دا قول دى: **(کله چې يو کس ستاسې نه مسجد ته ننوت نو ندي کښېني تر دې چې دوه رکعته لمونځ وکړي)** او د الله په ذکر دې ځان مشغول کړي او يا دې چپ پاتې شي او په دنيوي خبرو کې دې نه اخته کيږي، تر څو چې دى پدې حالت کې وي نو دا په لمانځه کې دى، او پرښتې ورته بخښنه غواړي، تر دې چې ثوک ازار نه کړي او يا بې اودسه نه شي.

****

باب دى د لمانځه د طريقې په اړه

مستحب دي چې د اذان کوونکي لدې وينا سره: **قد قامت الصلاة** لمانځه ته پورته شي که چيرته امام په جومات کې و، او که نه و نو هغه مهال چې امام وګوري، امام احمد ته وويل شو: **آيا له تکبير څخه وړاندې څه وايې؟** وېې ويل: **نه، ځکه چې له نبی (صلى الله عليه وسلم) څخه څه ندي راغلي او نه يې له کوم صحابي څخه (پدې اړه) څه راغلي دي، بيا به امام صفونه داسې برابر کړي چې اوږه له اوږې او ښنګرى له ښنګري سره (ونخلوي).**

او سنت دي چې لومړى اول صف او وريسې نور پوره شي، مقتديان سيده ودرول شي، تر منځه يې تش ځايونه ډک شي، او په هر صف کې ښى لورى غوره دى، او امام ته نږدې ودريدل (هم) غوره دى، (دليل) يې د پيغمبر – (صلى الله عليه وسلم) – دا قول دى: **(عاقلان او بالغان (لويان)**

خلک دي ماپسې نږدې ودرېږي) د نارينه و لپاره غوره صفونه لومړي او بد يې وروستي دي، او د ښځينه و لپاره غوره صفونه ورستي او بد يې لومړي دي.

بيا به د ودريدو پر مهال **(که ودريدی شو)** "**الله أكبر**" ووايي: لدې پرته بل څه ترې نه منل کيږي. او په **(الله اكبر)** سره د لمانځه په پيلولو کې حکمت دا دی چې د هغه چا لويې را په زړه کړي چې په وړاندې يې ودرېږي، نو عاجزي ورته وکړي، که چيرته يې د الله اکبر همزه اوږده کړه او يا يې د اکبر پر ځای إکبار وويل: لمونځ يې نه صحيح کيږي. کونکې به تحريمه تكبير په زړه کې وايي او ژبه به پرې نه خوځوي او د ده لپاره د قراءت، تسبيح او لدې پرته د نورو تولو همدا حکم دی.

او **سنت دي چې امام تكبير په زوره ووايي**، دليل يې د پيغمبر – (صلی الله عليه وسلم) – دا قول دی:

(کله چې امام تكبير وکړ، نو تاسې هم تكبير وکړئ) او د سمع الله لمن حمده په اړه پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) ويلي:

(او کله چې (امام) سمع الله لمن حمده وويل، نو تاسې ربنا ولك الحمد". ووايئ.

او مقتدي او منفرد به (تكبير) په پټه وايي او دواړه لاسونه به پداسې حال کې پورته کوي چې گوتې يې خلاصې او يو بل ته نږدې کړې وي او د لاسونو ورغوي به يې د قبلې لورې ته کړي وي بيا به يې تر اوږو پورته کړي که چېرته کوم عذر و نه لري او پورته به يې کړي، پدې سره د ده (لمونځ کوونکي) او د ده د رب تر منځ د پردې پورته کېدلو ته اشاره ده، لکه څرنګه چې مسواکی گوته (څوځولو) کې د الله تعالی يووالي ته اشاره ده، بيا به خپل ښی لاس له چپ مړوند څخه تاو کړي او لاسونه به د خپل نوم نه لاندې کيږدي (دا قول مرجوح دی بلکه د نامه د پاسه به يې کيږدي) چې معنا يې د ده د رب په وړاندې عاجزي ده. او ورته مستحب دي چې د

لمانځه په ټولو حالاتو کې د سجدې ځای ته وګوري پرته له تشهد څخه، (ځکه په تشهد کې به) خپلې مسواکۍ ګوتې ته ګوري. بیا به پټه سره استفتاح (سبحانك اللَّهُمَّ وبحمدك) وايي، او د سبحانک اللَّهُمَّ معنا داسې ده چې: داسې پاکي دې بیانوم لکه څرنګه چې ستا د شان او شوکت سره ښايي، او د (وبحمدک) په اړه ويل شوي چې معنا يې: حمد او ثنا دواړه دې يو ځای بیانوم (وتبارک اسمک) يعني برکت ستا په يادولو سره لاس ته راځي.

(وتعالی جدک) او د قدر وړ ده لويې ستا (ولا اله غيرک) يعني په زمکه او آسمان کې ستا څخه پرته بل څوک په حقه د عبادت وړ نشته ای الله، او د لمانځه پرانسته (استفتاح) په ټولو هغو دعاو روا ده چې حديثو کې راغلي دي.

بیا په پټه سره تعوذ (داسې) وايي: أعوذ بالله من الشيطان الرجيم او له راغلو الفاظو څخه يې چې په هر يو سره تعوذ ووايه غوره ده، بیا په پټه سره بسم الله وايي، او هغه (بسم الله) نه له فاتحې او نه له کوم بل سورت څخه (آيت) دی، بلکه هغه له فاتحې څخه وړاندې د قرآن يو آيت دی او همدا رنګه د هرو دوو سورتونو تر منځ يو آيت دی پرته د براءت او الانفال له سورتونو څخه.

د هر ليک په پيل کې يې ليکل مستحب دي لکه څرنګه چې سليمان عليه السلام ليکلې وه، او لکه څرنګه به چې نبي – (صلى الله عليه وسلم) – کول.

او د ټولو کارونو په پيل کې يې يادونه کيږي،(ځکه) په هغې سره شيطان شړل کيږي.

احمد ويلي: (بسم الله) به نه له شعر څخه وړاندې او نه به ورسره يو ځای ليکل کيږي.

بیا فاتحه په مرتب، پرلپسې او ټينګه لوستل کيږي، او هغه په هر يو رکعت کې يو رکن دی لکه څرنګه چې په حديث کې دي : صحيح ندی لمونځ د هغه چا چې فاتحة الكتاب(الحمد لله) نه لولي.

او د قران اصل/ مور بلل کیږي ځکه پدې که الهيات **(د توحید بیان)**، معاد **(دوباره ژوند)**، نبوات او د قدر اثبات دی، دوه لومړي آیتونه يې په الهیاتو او **(مالک یوم الدین)** په معاد **(بیا ژوندون)** باندې دلیل دی.

مونږ یوازې ستا عبادت کوو او یوازې له تا څخه مرسته غواړو.

دا په امر، نهې او توکل او اخلاص دلالت کوي او دا ټول باید یوازې الله تعالی لره وي، او پدې کې پاملرنه ده سمې لارې او د هغې خاوندانو ته او هغه خلک چې پیروي يې کیږي او همدا رنګه ناسمې او لاروړکې ته پاملرنه ده (چې ځان ترې وژغورل شي) همدا رنګه مستحب دي چې له هر آیت سره يې ودریږي، ځکه چې پیغمبر - (صلی الله علیه وسلم) (همداسې) لوستلې ده او دا په قرآن کې (د معنی له اړخه) تر ټولو ستر سورت دی او په آیتونو کې آیت الکرسی تر ټولو ستر آیت دی.

(په فاتحه کې) یوولس شدونه راغلي دي، او په تشدید کې له حد نه اوختل مکروه دي او همدارنګه په مد کې افراط کول، نو کله يې چې(فاتحه) تر پایه ولوسته بیا دي له لږ ځنډ وروسته آمین ووايي، تر څو ښکاره شي چې دا (امین) له قرآن څخه ندی او معنا يې: ای الله قبول يې کړه ده ، امام او مقتدیان به يې یو ځای په لوړ اواز سره وايي.

په جهري لمونځونو کې له فاتحې څخه وروسته د (لنډ مهال لپاره) د امام چپ پاتې کېدل مستحب دي، دلیل يې د سمرة حدیث دی، او په ناپوهه يې زده کړه لازم ده که چیرته يې د وړتیا سره زده نه کړه؛ لمونځ يې نه صحیح کیږي، او که چیرته د چا زده نه وي او نه يې له قرآن څخه نور څه زده وي نو پرې لازم دي چې ووايي: **"سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر"** دلیل يې د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) وینا ده: (که له قرآن څخه دې څه زده وي نو ويې لوله او که نه وي نو **(الحمد لله)**، **(لا إله إلا الله)** او **(الله اکبر)** ووایه او بیا رکوع وکړه، ابو داود او ترمذي روایت کړی دی، بیا په پټه بسم الله وايي، بیا وروسته یو بشپړ سورت وايي او یو آیت ورته

هم جایز دی، مګر د احمد په اند مستحب دي چې یو آیت باید اوږد وي، که چیرته له لمانځه نه د باندې وي نو کولی شي بسم الله په جهر او یا خفیه ووایي.

او د سهار په لمانځه کې به له لویو سورتونو یو لولي چې لومړی یې (ق) دی دلیل یې د اوس وینا ده چې وایې: **د محمد - (صلی الله علیه وسلم) له صحابه و څخه مې پوښتنه وکړه چې قرآن څنګه په منزلونو ویشئ؟ هغوی وویل: درې، پنځه، اووه، نهه، یوولس او دیارلس او د لویو سورتونو منزل یې یو دی، او د سهار په لمانځه کې مکروه دي چې له عذر - مریضۍ، سفر او داسې نورو - پرته لنډ سورتونه ولوستل شي.**

او په ماښام کې به لنډ سورتونه لولي او ځنې وختونه به یې له اوږدو هم لولي ځکه چې هغه - (صلی الله علیه وسلم) - پـکـې الاعراف لوسته او په نورو پاتې کې به یې منځ مهالي لوستل که چیرته به کوم عذر نه و او که عذر به و نو له هغه څخه به یې لنډ لوستل، او د ښځې لپاره جایز دي چې په جهري لمونځونو کې په لوړ غږ ولولي پدې شرط چې بیګانه یې غږ وانه وري، د شپې پر مهال نفل کوونکی به مصلحت په نظر کې نیسي که چیرته یې په جهري قراءت سره څوک نږدې کس تکلیف کېده نو خفیه قراءت به کوي او که چیرته ورته چا غوږ ایښوده نو بیا دې په جهر ولولي، او که چیرته یې په جهري کې په ټیټ او په خفیه کې په لوړ اواز سره لوستل وکړل نو ودې کړي، او په ترتیب سره د آیتونو لوستل واجب دي ځکه چې په اړه یې دلیل راغلی، او د سورتونو ترتیب اجتهادي مساله ده.

او نص پرې د جمهورو علماو په نزد نشته، نو جایز دي چې یو له بل څخه مخکې وروسته ولوستل شي، لدې امله په لیکلو کې د صحابه و مصحفونه ډول ډول وو او د احمد په نزد د حمزه او کسائي په قراءت لوستل مکروه دي، او د ابو عمرو لوی ادغام، کله چې له قراءت څخه فارغ شو له لږ ځنډ وروسته - تر څو سا واخلي- دواړه لاسونه به لکه د لومړي ځل په څېر پورته کړي (رفع الیدین به وکړي)، او خپل قراءت به د رکوع له تکبیر سره نه یو ځای کوي. او تکبیر (الله

اکبر) به وايي نو بيا به دواړه لاسونه چې ګوتې يې يو له بل سره جلا وي پر دواړو زنګنونو ږدي، بيا به په هر لاس سره خپل زنګون رانيسي او ملا به نيغه ساتي، او سر به هم د ملا سره برابر ساتي؛ نه به يې پورته کوي او نه يې ښکته کوي، د عائشې د حديث پر دلالت چې فرمايي: او خپلې څنګلې به له اړخونو(تشو) څخه جلا کوي، د ابو حميد حديث دی، او په رکوع کې به وايي: سبحان ربي العظيم. د حذيفه د حديث پر بنا چې مسلم يې روايت کړی دی، او د امام لپاره تر ټولو کم پوره شمېر درې او زيات يې لس ځلې ويېل دي او همدا حکم په سجده کې د سبحان ربي الاعلی هم دی، او په رکوع او سجده کې به قراءت نه کوي (قران به نه لولي) ځکه چې پيغمبر - (صلى الله عليه وسلم) - ورڅخه منع فرمايلې ده، بيا که امام وي او يا منفرد پرې واجب دي چې د "سمع الله لمن حمده" په ويلو سره سر پورته کړي. او د لومړي ځل په څېر به بيا هم لاسونه پورته کوي او د "سمع " معنا ده؛ **قبوله يې کړه، کله چې يې ولاړه بشپړه شوه** بيا به وايي: "**ربنا ولك الحمد ملء السموات والأرض وملء ما شئت من شيء بعد**" يعني **ای زمونږه ربه! تا لره د آسمانونو او ځمکې او هر هغه شي چې له هغه وروسته يې ته غواړې د هغوی د ډکوالي په اندازه ستاينه ده.**

او که يې خوښه وه نور (لاندې الفاظ) دې هم ورزيات کړي. "**أهل الثناء والمجد أحق ما قال العبد وكلنا لك عبد لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد**" **د ستاينې او د لوئي خاوند يې هغه چې بنده وويل ته يې لايق يې مونږ ټول ستا بندګان يو، منع کوونکی نشته هغه څه لره چې ته يې ورکوې، او ورکوونکی نشته هغه څه لره چې ته يې منعه کوې،او فايده نه شي ورکولای خاوند د مرتبې ته ستا په مقابل کې مرتبه د هغه.**

او کولی شي پرته لدې نور - الفاظ - چې راغلي دي ووايي: او که يې خوښه وه نو ودې وايي: **اللّٰهُمَّ ربنا لک الحمد** پرته له واو څخه ځکه چې د ابو سعيد او نورو په حديث کې راغلي دي.

که چېرته مقتدي امام د دې ركوع په حالت كې لاندې كړ نو ركعت يې نيولى دى، بيا به تكبير وايي او په سجده به پرېوځي؛ لومړى به لاسونه نه ږدي، بلكه لومړى به زنګونه ږدي بيا دواړه لاسونه بيا مخ (سر) پداسې حال كې چې تندى، پوزه او دواړه ورغوي به يې له ځمكې سره لږولي وي او د دواړو پښو ګوتې به يې د قبلې لورې ته قات كړې وي. او په دې اوو اندامونو سره سجده كول ركن دى، او لمونځ كوونكي لره روا دي يوځاى كول د لاسونو د ورغوو، او د ګوتو راټولول **(ګوتې به يو له بل څخه جلا نه وي)** په داسې حال كې چې قبلې لورې ته به يې غځولي وي او څنګلې به يې د ځمكې نه پورته كړي وي.

او په ډېر سوړ(يخ) او ډېر ګرم (تود) ځاى كې د لمانځه كول مكروه دي ځكه چې خشوع له منځه وړي، او سجده كوونكي لپاره سنت دي چې خپل بازوګان له اړخونو او ګېډې او ګېډه له ورنونو او ورنونه له پنډيو څخه جلا وساتي، او لاسونه به د اوږو برابر ږدي او د زنګنونو او دواړو پښو تر منځ به جلاوالى راولي. بيا په تكبير ويلو سره سر پورته كوي او داسې به كېني چې چپه پښه يې غوړولي وي او پرې ناسته وي او ښى پښه يې ودرولي وي او د چپې پښې لاندې يې راويستلي وي، او د ګوتو لاندې برخه به يې ځمكې طرف ته كړې وي تر څو د ګوتو سرونه د قبلې لورې ته شي، د ابو حميد د حديث له امله چې پيغمبر - (صلى الله عليه وسلم)- د لمانځه د طريقې په اړه يې بيان كړى (وايي) لاسونه به يې پر ورنونو غځولي وي او ګوتې به يې راغوندې كړې وي او وايي: **"رب اغفر لي"** او كومه خبره نشته كه زيات يې ووېل: د ابن عباس د وينا له امله فرمايي: نبي كريم (صلى الله عليه وسلم) به د دوو سجدو تر منځ وييل: **"رب اغفر لي وارحمني واهدني وارزقني وعافني"** (دا حديث) ابوداود روايت كړى دى، بيا د لومړى سجدې په څېر دويمه سجده كوي او كه يې غوښتل دعا دې پكې وكړي، پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) فرمايي: **او په سجده كې ډېره دعا وكړئ، نږدې ده چې دعا مو قبوله شي.**

(دا حديث) مسلم روايت كړى دى

او ده لره له ابوهريرة – څخه روايت دی – چې رسول الله (صلی الله عليه وسلم) به په سجده کې
ويل: "اللّٰهُمَّ اغفر لي ذنبي كله دقه وجله وأوله وآخره وعلانيته وسره".

ای الله زما ټول ګناهونه و بخښې واړه غټ لمړني روستني ښکاره پټ.

بیا د تکبیر په ویلو سره سر پورته کوي او د قدمونو په مرسته په زنګنونو تکیه کوي او
ودریږي، دلیل یې د وائل حدیث دی، مګر که ورته سخته وي د زوړوالي، ناروغی او یا کمزوری
له وجې، بیا لکه د لومړي رکعت په څیر دویم رکعت کوي پرته له تحریمه تکبیر او استفتاح له
دعاء څخه (چې نه وییل کیږي) اګر که په لومړي رکعت کې یې ویلي هم نه وي، بیا تشهد ته
غوریدلی کیني، لاسونه به یې په دواړو ورنونو غوړولي وي، د چپ لاس ګوتې به یې سره غونډې
د قبلې لور ته غځولې وي او د ښي لاس کچی او وریسې ګوتې به یې راغونډې کړې وي او
غټه ګوته به یې له منځی ګوتې سره نښلولې وي او په خفیه به تشهد وایي او د ښي لاس په
مسواکی ګوتې سره به په تشهد کې اشاره کوي، چې معنا یې د الله یووالي ته اشاره کول دي،
همدارنګه په لمانځه کې دننه او د باندې به د دعا پر مهال پرې اشاره کوي د ابن الزبیر وینا ده:

نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) به چې کله دعا کوله نو په ګوتې سره به یې اشاره کوله ولې
خوځوله به یې نه. ابو داود روایت کړی دی. نو ویل به یې: (التحيات لله والصلوات والطيبات،
السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين، أشهد أن لا
إله إلا الله، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله).

یعني: ټول تعریفونه ، عبادتونه او ټولې پاکیزه خبرې الله لره دي، سلام دې وي پر تا باندې ای
نبي او پر تا باندې دې د الله رحمت او برکتونه وي، او سلامتیا دې وي پر مونږ او د الله پر نیکو
او صالحو بندګانو ، شاهدي ادا کوم چې له الله پرته بل څوک د عبادت وړ نشته او شاهدي ادا
کوم چې محمد د الله بنده او رسول دی.

او هر تشهد يې چې ووايه –پدې شرط چې – له نبي کريم (صلى الله عليه وسلم) څخه ثابت وي روا دی، خو غوره ده چې لنډ وويل شي او څه شی پرې ورزيات نه شي، دا لومړی تشهد دی.

بيا که چيرته لمونځ يوازې دوه رکعتي و، نو پر پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) دې داسي درود ووايي: **اللّٰهُمَّ صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على آل إبراهيم إنك حميد مجيد ، وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على آل إبراهيم إنك حميد مجيد، او جايز دي چې پر پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) له درودونو وويل شي چې ثابت دی وآل محمد أهل بيته،** او د محمد (صلى الله عليه وسلم) پر کورنۍ دې د الله درود وي.

او **"التحيات"** يعني **ټولې ستاينې يوازې الله تعالى لره دي چې هغه مستحق او خاوند دی. "والصلوات"** يعني **دعاګاني "والطيبات" غوره عملونه، هغه پاک ذات دی چې هغه نورو ته سلام وايي او پر هغه سلام نه اچول کيږي، ځکه چې سلام دعا ده.**

همدا رنګه پرته له پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) څخه پر بل چا هم د درود ويل جايز دي كله چې ځانته وي پدې شرط چې زياتوالی به پکې نه وي او چې د ځينو خلکو لپاره شعار هم و نه ګرځي، يا دا چې ځينې صحابه يې ورڅخه موخه وي او ځينې نور نه، همدا رنګه پرته له لمانځه څخه هم پر پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) درود ويل سنت دي، او په کار ده چې د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) دیادولو پر مهال پرې ډير ټينګار وشي، او د جمعې په ورځ او شپه کې، او سنت دي چې ووايي: **"اللّٰهُمَّ إني أعوذ بك من عذاب جهنم ومن عذاب القبر وأعوذ بك من فتنة المحيا والممات وأعوذ بك من فتنة المسيح الدجال"** يعني: **(يا الله! زه پناه غواړم په تا سره د جهنم له عذاب څخه، او د قبر له عذاب څخه، او پناه غواړم په تا سره د ژوند او مرګ له هر ډول فتني څخه او پناه غواړم په تاسره د مسحه شوي دجال له فتني څخه.**

او که لدې پرته يې نورې دعاګانې وکړې چې راغلي وي نو ښه ده، دليل يې د پيغمبر صلى الله وسلم وينا ده: **بيا به له دعا څخه هغه غوره کوي چې ورته ښه ښکاري.** پدې شرط چې په مقتدي

سختي نه وي، همدا رنګه يو خاص کس ته دعا کول جايز دي څکه پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دا کار کړی کله يې چې د مکې مکرمې ضعيفو مسلمانانو ته دعا کوله، بيا به په ناسته سلام ګرځوي او له ښي لورې به يې پيلوي او وايې به : **السلام عليکم ورحمة الله** او چپ طرف ته همدارنګه او مخ اړول سنت دي، چپ لورې ته مخ ګرځول به يې زيات وي تر دې چې مخ يې وليدل شي او يوازې امام به لومړی سلام په زوره وايي او پرته له امام څخه نور به دواړه سلامونه په خفيه سره وايې، او سنت دي چې زيات پرې غږ اوږد نشي، يدې معنا چې اواز به نه راکاږي، او پدې سره به د لمانځه څخه د وتلو نيت کوي، همدا رنګه په سلام سره به يې نيت په حفظه ملايکو او حاضرو خلکو سلام اچول هم وي. او که څيرته لمونځ له دوه رکعتي څخه زيات و نو د لومړي تشهد څخه وروسته به د قدمونو پر مخ له تکبير سره پورته شي او پاتې لمونځ به پوره کړي لکه چې وړاندې وويل شو، مګر دا چې په جهر به څه نه وايي او نه به له فاتحې څخه وروسته څه وايې، که داسې يې وکړل باک نشته (په سورت فاتحه يې څه ورزيات کړه)، بيا دويم تشهد ته کېني پداسې شکل چې چپه پښه به وغوړوي او ښۍ پښه به ودروي او دواړه پښې به ښي لور ته وباسي او کوناټې به په زمکه ولګوي لومړی تشهد به ووايي، بيا به په نبي (صلی الله عليه وسلم) درود ووايي بيا به دعا وکړي او وروسې به سلام وګرځوي. امام به مقتديانو ته له ښي او يا له چپ لورې مخ وروګرځوي او امام به له سلام څخه وروسته د قبلې طرف ته ناسته نه اوږدوي او مقتديان به هم له امام څخه مخکې نه ځي؛ دليل يې د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) وينا ده: "زه ستاسې امام يم؛ نه به راڅخه په رکوع او سجده کې مخکې والی کوئ او نه به راڅخه مخکې خپريږئ" که چېرته ورسره ښځو جماعت وکړ، نو ښځې به خپرې شي او سړي به لږ ځنډ وکړي تر څو ورسره يو ځای نه شي، او د الله يادول، دعا او استغفار ويل د لمانځه پسې سنت دي، داسې به وايي: **استغفر الله** درې ځلې، بيا به وايي: **اللّهُمَّ أنت السلام ومنك السلام تبارکت يا ذا الجلال والإکرام لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، ولا حول ولا قوة إلا بالله لا إله إلا الله ولا نعبد إلا إياه له النعمة وله**

الفضل وله الثناء الحسن لا إله إلا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون: "اللَّهُمَّ لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد"

بیا به سبحان الله، الحمد لله او الله اکبر هر یو درې دیرش ځلې ووایې

او د سلو د پوره کولو لپاره به وایې: "لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير" (له الله پرته بل څوک د عبادت وړ نشته، هغه یو دی شریک نلري، بادشاهي یوازې د هغه ده او هغه لره ټول ثنا او صفتونه دي او هغه پر هر څه برلاسی (قادر) دی).

او د سهار او ماښام له لمونځونو څخه وروسته به مخکې لدې چې څوک خبرې وکړي اووه ځلې ووایې: اللَّهُمَّ أجرني من النار.

او په پټه د دعا کول غوره دي او همدارنګه ماثوره (ثابتې) دعاګانې.

همدارنګه دعا کول به په ادب، خشوع، د زړه حضور، لیوالتیا او له الله څخه د ویرې په حال کې وي، دلیل یې حدیث دی:

له غافل زړه څخه دعا نه قبلیږي د الله تعالی نومونه، صفتونه او توحید به هغه ته وسیله ګرځوي او د دعا د قبلیدلو وختونه به څاري چې د شپې دریمه برخه، د آذان او اقامت تر منځه، د فرض لمونځونو څخه وروسته او د جمعې د ورځې وروستۍ شیبه ده، او د قبلیدو لپاره به زیار باسي او بیړه به نه کوي چې ووایې: ډیرې دعاګانې مې وکړې خو قبولې نه شوې، او کومه خبره نشته که ځان په دعا سره ځانګړی کړي مګر په هغه دعاګانو کې چې خلک پرې آمین وایې، او د اواز پورته کول مکروه دي.

او په لمانځه کې لړ آخوا دیخوا لیدل، اسمان لورې ته کتل، انځور ته او یا انسان ته مخامخ ودریدل، اور ته مخ کول اګر که چراغ هم وي او د ځنګلو خپرول په سجده کې دا ټول مکروه دي، او په لمانځه به نه ودریږي پداسې حال کې چې تش او یا ډک معذرت ته یې اړتیا وي، او یا هغه خواړه

راوړل شوي وي چې زړه يې ورته کيږي، بلکه لمونځ به وروسته کوي ولو که جماعت ترې هم تېريده.

او په جومات کې په تيرو سره لوبې کول او کوټې سره يو بل کې ورکول، دناستې پر مهال په لاسونو تکيه وهل، په ږيره کې لاس وهل، د ويښتانو پورته کول، د جامو راغونډول مکروه دي، او که چيرته انګشی (اربړی) ورغی نو تر خپلې وسې دي بند کړي، خو که چيرته پرې زورور شو نو په خوله دې لاس کيږدي، او مکروه دي چې ځان لپاره د سجدې د ځای خاورې برابرې او اوارې کړي، او که چيرته يې څوک مخې ته تيريده منع دې کړي؛ هغه که انسان و او يا بل شی، لمونځ فرض و او که نفل که چيرته نه منع کېده په منع کولو دې يې ټينګار وکړي تر دې که لړ تېر شوی هم و، او د لمونځ کوونکي او سترې تر منځه تېرېدل حرام دي او که چيرته ستره نه وي نو مخې ته تېرېدل يې هم حرام دي. او د اړتيا پر مهال ورته د مار، لړم او سپړې وژل جايز دي، او کولی شي خپلې جامې او پګړی برابره کړي، او د يو شي پورته کول او ايښودل يې، او په لاس، مخ او سترګو سره ورته اشاره کول جايز دي.

او په لمونځ کوونکي سلام اچول مکروه ندي او کولی شي په اشارې سره جواب ورکړي، او که چيرته امام په قراءت کې بند او يا غلط شو کولی شي فتحه ورکړي او په لمانځه کې د تيروتنې پر مهال به وريسې مقتدي که سړی وي سبحان الله او که ښځينه وي نو د لاسونو څخه به پرک وباسي تر څو يې غلطۍ ته متوجه کړي او که چيرته خولې کې لاړې راټولې شوې او يا يې خولې ته بلغم راغلل او دی په جومات کې و نو په خپلو کاليو کې دې تف کړي او که چيرته له جومات څخه د باندې و کولی شي چپ طرف ته يې تف کړي، او ورته مکروه دي چې په لمانځه کې مخې او يا ښي لورې ته لاړې او يا بلغم تف کړي.

او د مقتدي لپاره مکروه دي چې له سترې پرته په لمانځه ودريږي اګر که د چا د تېريدلو ويره هم نه وي،ديوال او يا کوم لوړ شی او يا نيزه او داسې نور چې د پالان په اندازه لوړوالی ولري

ځانته دی یې ستره وګرځوي، او سنت طریقه ده چې سترې ته نږدې ودریږي، دلیل یې د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) وینا ده: «کله چې یو ستاسې څخه لمونځ کاوه نو سترې ته دې وکړي او ورنږدې دې شي».

او لرې به ورڅخه کوږ ودریږي لکه څرنګه به چې پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) کول، او که چیرته یې د سترې لپاره څه و نه موندل نو یو خط دې وباسي، او که د خط تر شا څه شی تېر شو لمونځ یې نه مکروه کیږي، که چیرته ستره نه وه او یا د ده او د سترې تر منځه کومه ښځه، سپی او یا خر تېر شو لمونځ یې باطل شو.

او کولی شي د مصحف له مخې قراءت وکړي، د رحمت له آیت سره له الله څخه وغواړي او د عذاب له آیت سره پر الله پناه ونیسي.

او قیام (ودریدل) په فرض لمانځه کې رکن دی، دلیل یې د الله تعالی وینا ده: **{وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ} [البقرة: 238]**

[او الله ته ودرېږئ کوونکي].

مګر ناتوان، لوڅ، ویریدلی یا څوک چې د هغه چا مقتدي وي چې هغه ودریدلی نه شي، او که چیرته یې امام په رکوع کې لاندې کړ نو تکبیر تحریمه باید په ولاړه ووایي (هغه فرضیت د قیام به ورڅخه ساقط شي).

او تحریمه تکبیر رکن دی، همدا رنګه د فاتحې لوستل د امام او ځانته لمونځ کوونکي لپاره، او رکوع هم رکن دی، دلیل یې د الله تعالی قول دی: **{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا} [الحج: 77]**

[ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی! تاسو رکوع وکړئ او سجده وکړئ].

وعن أبي هريرة (رضي الله عنه) أن رجلا دخل المسجد فصلى ثم جاء إلى النبي صلى الله عليه وسلم فسلم عليه فقال له: " ارجع فصل فإنك لم تصل " فعلها ثلاثا ثم قال: والذي بعثك بالحق نبيا لا أحسن غير هذا فعلمني، فقال له النبي صلى الله عليه وسلم: " إذا قمت إلى الصلاة فكبر ثم اقرأ ما تيسر معك من القرآن ثم اركع حتى تطمئن راكعا ثم ارفع حتى تعتدل قائما، ثم اسجد حتى تطمئن ساجدا، ثم اجلس حتى تطمئن جالسا، ثم افعل ذلك في صلاتك كلها» رواه الجماعة.

او له ابو هريرة (رضي الله عنه) څخه روايت دی چې **يو سړی جومات ته ننوت او لمونځ يې وکړ بيا پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) ته راغی او سلام يې پرې واچاوه** رسول الله-(صلی الله عليه وسلم)- وويل: **«وګرځه لمونځ وکړه ځکه چې تا لمونځ ندی کړی»** **درې ځلې يې داسې وکړل** هغه سړی وويل: **قسم په هغه ذات چې ته يې په حقه نبي راليږلی يې لدې يې ښه نشم کولی نو راوبي ښايه؛** پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) ورته وويل: **کله چې لمانځه ته ودريدې نو تكبير ووايه بيا چې درته له قران څخه څه آسانه وي ويې وايه (همدا سورت فاتحه اسان دی په ټول قران کې)، بيا رکوع وکړه تر دې چې په رکوع کې ښه ډاډمن شې، بيا راپورته شه تر دې چې نيغ برابر ودريږې، بيا سجده وکړه تر دې چې په سجده کې ډاډمن شې، بيا کښېنه تر دې چې په ناسته کې ډاډمن شې بيا همداسې په ټول لمانځه کې وکړه.**

دا حديث امام بخاری، مسلم، ابو داود، نسائي، ترمذي، ابن ماجه او احمد بن حنبل روايت کړی.

لدې معلومه شوه چې هغه څه چې پدې حديث کې ياد شول په هيڅ حالت کې نه ساقطيږي، که چېرته ساقطيدای نو له لدې ناپوهه اعرابي څخه به ساقط شوي وو.

او پدې افعالو کې طمأنينة **(په آرامی سره ادا کول)** رکن دی د هغه حديث له مخې چې تېر شو.

او حذيفه يو سړی وليده چې ركوع او سجده يې پوره نه كوله نو ورته يې وويل: **لمونځ دې ندی كړی، او كه چېرته مړ شوی نو د هغه فطرت خلاف به مړ شوی يې چې الله پرې محمد (صلى الله عليه وسلم) پيدا كړی دی (اسلام).**

او وروستی تشهد ركن دی؛ دليل يې د ابن مسعود قول دی: **وړاندې لدې چې پر مونږ تشهد فرض شي ويل به مو: السلام على الله السلام على جبريل وميكائيل،** نو نبي كريم (صلى الله عليه وسلم) وفرمايل: **داسې مه وايئ، مګر داسې وايئ: التحيات لله**" دا حديث نسائي روايت كړی او روايان يې ثقه دي.

او هغه واجبات چې په سهوې سره ساقطيږي (اته) دي: له تحريمه تكبير پرته نور تكبيرونه، او د امام او منفرد لپاره سمع الله لمن حمده، او ربنا ولک الحمد د دواړو لپاره، او د ركوع او سجدې تسبيحات، او د رب اغفرلي ويل، او لومړی تشهد او ورته كېناستل او پرته لدې نور ټول اقوال او افعال (په لمانځه كې) سنت دي.

قولي سنتونه اوولس دي:

1. استفتاح (سبحانک اللّٰهُمَّ)،
2. أعوذ بالله.
3. بسم الله.
4. آمين.
5. په لومړيو دوو ركعتونو كې د سورت ويل (وروسته له فاتحې څخه).
6. او د سهار، جمعې، اخترونو او نفلي ټولو لمونځونو جهري او خفيه، او د ملء السماء والأرض تر اخره پورې ويل.
7. او له يو ځل څخه زيات تسبيحات په ركوع او سجده كې ويل.
8. او د: **رب اغفرلي** او، او وروستی تشهد كې له څلورو شيانو په الله تعالى پورې پناه غوښتل.

9. او په نبي كريم (صلى الله عليه وسلم) او كورنۍ يې درود او بركت ويل**(درود ويل په رسول الله –صلى الله عليه و سلم په روستى تشهد كې ركن دى).**

10. (او رب اغفر لى د سجدو په مينځ كې واجب دي).

او لدې پرته نور فعلي سنتونه دي لكه:

11. د ګوتو يو بل سره يو ځاى كول

12. او مخ په بره اوږدول او قبلې لور ته يې مخ كول.

13. د تحريمه تكبير، ركوع او له ركوع نه د پورته كېدو پر مهال او وروسته لدې يې ټيټول او ښى لاس له چپ مړوند څخه تاوول او بيا دواړه له نوم نه لاندې اېښودل (عن سهل بن سعد–(رضي الله عنه) قال:**(كان الناس يؤمرون ان يضع الرجل اليد اليمنى على ذراعه اليسرى فى الصلاة)** اخرجه البخارى.

14. (د سهل بن سعد څخه روايت دى فرمايي: **(خلكو ته امر كيداى شو چې سړى دې ښى لاس په كينه څنګل كېږدي په لمانځه كې)** بخاري پخپل صحيح كې روايت كړى)

15. او د سجدې ځاى ته كتل.

16. او د قيام پر مهال د پښو تر منځ جداوالى راوستل او په نوبت سره په يوه پښه او بله پښه زور راوستل (المراوحة).

17. او قراءت په ترتيل سره ويل.

18. او د امام لپاره په قراءت كې تخفيف (لنډ لوستل).

19. او داچې لومړى ركعت به د دويم په پرتله اوږد وي.

20. او په ركوع كې په دواړو لاسونو سره زنګنونه ټينګ نيول پداسې حال كې چې ګوتې به يې يو له بل څخه جلا وي.

21. او ملا يو برابر نيول او سر د ملا سره برابر نيول.

22. او سجدې ته د ټيټېدو پر مهال زنګنونه د لاسونو څخه مخکې لګول.

23. او د ولاړېدو پر مهال لومړی د لاسونو راپورته کول مخکې له زنګنونو څخه.

24. او په سجده کې د ځمکې سره د تندي او پوزې لګول.

25. او له اړخونو څخه د مټونو جدا کول.

26. او ګېډه له ورنونو او ورنونه له پنډيو څخه جدا کول.

27. او د پښو ودرول او د ګوتو لاندې برخه يې ځمکې سره لګول پداسې حال کې چې يو له بل څخه به يې ګوتې جلا وي.

28. او لاسونه د اوږو برابر ايښودل پداسې حال کې چې د سجدې کولو پر مهال به يې ګوتې يو له بل څخه جلا وي.

29. او د لاسونو ګوتې به يې د سجدې پر مهال قبلې ته مخامخ اوږدې غځولې وي.

30. او دا چې لمونځ کوونکی په لاسونو، تندي او دويم رکعت ته د ودريدو پر مهال د پښو په لاندې برخه باندې زور راوړي پداسې حال چې په لاسونو سره به يې په خپلو زنګنونو تکيه کړې وي.

31. او د دوه سجدو تر منځه او تشهد لپاره د ناستې پر مهال د پښو غړول.

32. او د ښي لاس د کچې او ورپسې ګوتو راغونډول.

33. او د غتې او منځۍ ګوتو يو له بل سره نخلول تر څو ترې کړۍ جوړه شي او بيا په مسواکۍ ګوتې سره اشاره کول.

34. او د سلام پر مهال ښي او چپ طرف ته مخ اړول او د چپ اړخ په ښي اړخ باندې اوږدول.

او د سهوې د سجدې په اړه احمد فرمايلي دي: په اړه يې له پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) څخه پنځه شيان پاتې دي: **په دوه ركعتونو يې سلام وګرځاوه نو سجده يې وکړه، په دريو ركعتونو يې سلام وګرځاوه نو سجده يې وکړه او په زيادت او نقصان کې، او له دوه ركعتونو پورته شو پرته لدې چې تشهد ته کينې.**

خطابي وايي: د اهل علمو په اند دا پنځه باوري حديثونه دي: يعني دوه حديث د ابن مسعود او أبو سعيد، او ابو هريره او ابن بحينه، **او د سهوې سجده د زياتوالى او يا كموالي پر مهال لازميږي او د شک په صورت کې (چې د لمونځ کوونکي شک پيدا شو چې ايا دوه ركعته مې وکړه که درې؟) په فرضو او نفلو کې، مګر چې زيات شي (شک) نو بيا په وسوسو بدليږي نو بايد لرې يې کړي. او همدارنګه په اودس، غسل او د نجاست په لرې کولو کې، نو هر کله چې د لمانځه له حركتونو څخه لکه: قيام، ركوع، سجده او يا قعده کې په قصدي توګه زياتوالى راشي نو لمونځ باطليږي او که په سهوې سره پکې څه شی زيات شو نو د سهوې سجده پرې لازميږي،** دليل يې د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) قول دى: **«إذا زاد الرجل أو نقص في صلاته فليسجد سجدتين» رواه مسلم**

«کله چې يو څوک په لمانځه کې زيادت او يا كموالى راولي نو دوه سجدې دې وکړي». مسلم روايت كړى دى.

او کله يې چې په ياد شول، نو د لمانځه ترتيب ته دې پرته له تكبير ويلو څخه راوګرځي او که رکعت يې زيات كړى و قطع دې کړي کله چې ورته ياد شو او له هغې چې مخكې كوم عمل وى له هماغه ځاى دې بنا وکړي که تشهد يې كړاى وو بيا دى نه کوي سجده سهوه دې وکړي او سلام دې واړوي او مسبوق (هغه مقتدي چې كوم رکعت ورڅخه تللى) دې زيات رکعت ته اعتبار نه ورکوي، او که څېرته څوک پدې پوه شو چې امام سهوا ركعت اضافي وكړ نو ندې وريسې ودريږي، او که څېرته امام وي او يا ځانته په لمانځه ولاړ وي او دوه باوري نفرو متوجه

کړ باید راوګرځي، او که چېرته یو تن پرې غږ وکړ نو ندې راګرځي تر دې چې خپله ډاډمن نشي، ځکه پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) یوازې د ذی الیدین په خبره لمونځ راونه ګرځاوه.

او په اندک عمل سره لمونځ نه باطلیږي، لکه د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) لخوا (په لمانځه کې) عائشې ته دروازه خلاصول، او یا پر اوږو د امامة سپړول، او که چېرته یې کوم جایز عمل په لمانځه کې تر سره کړ لکه: د ناستې پر مهال قراءت ویل او یا د قیام پر مهال تشهد ویل نو لمونځ یې نه باطلیږي.

او په کار ده چې سجده د سهوې له امله وشي، دلیل یې د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) دا عام قول دی: **(کله چې یو ستاسې څخه – څه شی – هېر کړي نو دوه سجدې دې وکړي).**

او که چېرته یې له پوره کېدو څخه وړاندې قصداً سلام وګرځاوه لمونځ یې باطل شو، او که سهوا یې ترې دا کار وشو او په نږدې وخت کې یې ورته پام شو نو پوره دې کړي آن که له جومات څخه وتلی هم وي او یا یې د دې په اړه لږې خبرې کړې وي، او که په ناپامی کې یې خبرې کړې وي او یا ویده شوی و او بیا یې خبرې کړې وې او یا دا چې د قراءت پر مهال یې په ژبه پرته له قرآن څخه نور څه الفاظ راغلل نو لمونځ یې نه باطلیږي، او که په کړس کړس یې وخندل په اجماع سره یې لمونځ باطل دی، خو یوازې په مسکا نه باطلیږي.

او که له تحریمه تکبیر څخه پرته یې بل رکن هېر شوی و او په ورپسې رکعت کې یې د قراءت پر مهال په یاد شو نو هغه رکعت کې یې چې رکن هېر شوی و باطل شو او پر ځای یې دویم رکعت لومړی حسابیږي، او افتتاح (سبحانک اللّٰهُمَّ) به بیا نه وایي؛ دا د احمد قول دی او که چېرته یې له قراءت پیلولو څخه مخکې راپه یاد شو نو هغه دې راوګرځوي او ورپسې دې هم وکړي، او که چېرته یې لومړی تشهد هېر شوی و او پورته شو، پرې لازم دي چې تشهد ویلو ته بېرته وروګرځي او ویې وایي دا پداسې حال کې چې پوره نه وي ودریدلی، دلیل یې د مغیره حدیث دی چې ابو داود روایت کړی دی، او پر مقتدي یې متابعت لازم دی او تشهد ترې

ساقطیږي او د سهوې لپاره به سجده کوي، او څوک چې د رکعتونو په شمېر کې شکي شو، نو له هر څو رکعتونو چې ډاډمن و همغو ته دې اعتبار وکړي او که مقتدي شکي شو نو د امام لمانځه ته اعتبار ورکول کیږي، او که چېرته مقتدي له امام سره په رکوع کې یو ځای شو او شکي شو چې آیا رکعت به یې رانیولی وي مخکې لدې چې امام سر پورته کړي او که نه، نو دا رکعت سم ندی، او که چېرته یقیني و نو رکعت یې سم دی او نور پاتې رکعتونه دې د امام له سلام اړولو څخه وروسته پوره کړي او د سهوې لپاره دې سجده وکړي. او پر مقتدي د سهوې سجده نشته، مګر دا چې امام یې په لمانځه کې سهوه شي نو د هغه سره به د سهوې سجده کوي او که تشهد یې نه و پوره کړی نو د امام له سجدې څخه وروسته دې پوره کړي، او څوک چې په سهوې سره له امام څخه مخکې سلام وګرځوي او یا دا چې امام سهوه شي او دی هم ورسره سهوه شي او یا خپله یوازې سهوه شي نو له سلام ګرځولو څخه مخکې به سجده کوي، مګر دا چې سلام یې ګرځولی وي پداسې حال کې چې یو یا زیات رکعتونه پریښبې وي او سلام وګرځوي، دلیل یې د عمران او ذو الیدین حدیثونه دي نو پداسې حال کې به د غالب ګمان پر بنا له سلام اړولو وروسته سجده کوي، دلیل یې د علي او ابن مسعود حدیث دی.

او که یې له سلام اړولو مخکې او یا وروسته هېر شوی و نو ودې یې کړي خو چې زیات وخت پرې نه وي تېر شوی، او د سهوې سجده او څه چې پکې ویل کیږي او ورڅخه په پورته کېدلو کې هغه څه ویل کیږي چې د لمانځه په سجده کې ویل کیږي.

دا باب د نفلي لمونځونو په اړه دی

ابوالعباس ویلي: **په نفلي لمونځونو سره د قیامت په ورځ فرضي لمونځونه پوره کیږي چې په سمه توګه پوره نه وي ادا شوي، پدې اړه مرفوع حدیث راغلی، همدا رنګه زکات او نور عملونه، او غوره نفلي عمل جهاد دی، او بیا وروسته یې نور عملونه لکه نفقه او داسې نور، بیا خپله زده کړه او نورو ته وربښودل.**

ابوالدرداء ويلي: عالم او زده کوونکی سره په ثواب کې برابر دي او نور پاتي ټول خلک هيڅ وزن نلري.

او له احمد څخه روايت دی: د علم زده کړه تر ټولو غوره عمل دی د هغه چا لپاره چې نيت يې سم وي.

او وايي: د شپې په يوه برخه کې په زده کړه بوختيا راته لدې غوره ده چې شپه په لمانځه کولو سبا کړم.

او فرمايي: د علم دومره زده کړه پر انسان واجب ده چې خپله دينداري پرې وکړي، ورته وويل شو، لکه څومره: ويې ويل: دومره چې ناپوهي يې لمونځ روژې او د دې په شان نورو ته ونه غزيږي او د علم څخه پس بيا لمونځ دی.

دليل يې دا حديث دی: «استقيموا ولن تحصوا واعلموا أن خير أعمالكم الصلاة»

«د حق، عدالت او نيغې لارې پر پيروی کلک پاتې شئ، او تاسو به نيغه لاره سل په سلو کې کلک نه شئ پاتې کېدلی، او پوهه شئ چې تر ټولو غوره عمل لمونځ دی».

لدې وروسته هغه عملونه چې نورو ته يې ښېګڼه رسيږي لکه: د ناروغ پوښتنه، د يو مسلمان اړتيا پوره کول، او د خلکو تر منځ روغه جوړه کول.

دليل يې د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دا وينا ده: «ألا أخبركم بخير أعمالكم وبأفضل من درجة الصوم والصلاة؟ إصلاح ذات البين فإن فساد ذات البين هي الحالقة»

«آيا تر ټولو پر غوره عمل مو خبر درنکړم چې درجه يې له روژې او لمونځ څخه غوره وي: د دوو مروړو تر منځه روغه جوړه کول، ځکه د دوی تر منځه خفګان د دين جرړې له بېخه باسي».

دغه حديث ترمذي صحيح بللی دی.

او احمد ويلي: د جنازې پسې تلل له (نفلي) لمونځ څخه غوره عمل دی او هغه عملونه چې ګټه يې نورو ته رسيږي بېلابېل ډول دي: نږدې خپلوانو ته چې اړمن وي صدقه ورکول له مريي ازادولو څخه غوره دي او همدا رنګه غوره دي لدې چې يو پردي ته صدقه ورکړل شي مګر دا چې لوږه راغلې وي، بيا وريسې حج.

او له انس څخه مرفوع روايت دی. **«من خرج في طلب العلم فهو في سبيل الله حتى يرجع»**

«څوک چې د علم زده کړې پسې ووت نو هغه د الله په لار کې دی تر دې چې بېرته راوګرځي».

ترمذي ويلي دي: دا حديث حسن غريب دی.

شيخ ويلي: د علم زده کړه او نورو ته ښودل په جهاد کې شامل دي او دا يې يو ډول دی، او وايي: د ذي الحجې مياشتې لس وروستی ورځې شپه او ورځ په عبادت کې تېرول له هغه جهاد څخه غوره دي چې په ځان او مال سره نه وي شوی.

او له احمد څخه روايت دی: هيڅ شی د حج په څېر ندی، د هغه سترتيا او مشاعرو له امله چې پکې دي او په هغه کې داسې يو صحنه ده چې په اسلام کې يې بېلګه نه ليدل کيږي: د عرفې نيمه پاتې ورځ او دا چې مالي او بدني دواړه سترتياوې پکې وي.

او له ابو امامة څخه روايت دی وايي چې يو سړي له پيغمبر - (صلى الله عليه وسلم) - څخه پوښتنه وکړه چې کوم يو له عملونو څخه غوره دی؟ هغه وفرمايل: **«عليك بالصوم فإنه لا مثل لهم»**

«روژه ونيسه، ځکه هيڅ شی يې په څېر نه شي کيدلی». دغه حديث احمد او نورو په حسن سند سره روايت کړی دی.

شیخ ویلي: هر عمل ځانته په یو وخت کې غوره والی لري ځکه پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) او راشدینو خلفاوو د وخت، حال او مصلحت سره سم تر سره کړي دي، او په څېر يې د احمد قول دی: وګوره چې زړه دې کوم یو غواړي نو تر سره يې کړه، او احمد فکر کول پر لمانځه او صدقې غوره ګڼلي، نو لدې جوتیږي چې د زړه عمل د اندامونو له عمل څخه غوره دی.

او د علماوو موخه هم د اندامونو عمل دی چې دا حدیث يې هم تاییدوي: **«أحب الأعمال إلى الله الحب في الله والبغض في الله»**

«الله ته خوښ عملونه، د الله لپاره دوستي او دښمني کول دي».

او دا حدیث: **«أوثق عرى الإيمان»**

د ایمان خورا مضبوطې کړۍ

هغه نفلي لمونځونه چې زیات ټینګار پرې شوی د کسوف لمونځ، وتر او بیا د سهار سنت دي، بیا د ماښام سنت، بیا ورپسې د نورو وختو سنت لمونځونه دي، د وتر لمانځه وخت له ماخوستن څخه د سهار تر ختلو پورې دی، خو غوره ده چې د شپې په وروستۍ برخه کې وشي د هغه چا لپاره چې ډاډمن وي د شپې راپاڅېدلی شي، که نه نو له ویده کېدو څخه مخکې دې وکړي، لږ يې یو رکعت او ډېر يې یوولس رکعته دي، غوره دا ده چې په دوه رکعتونو سلام وګرځوي بیا ورپسې ځانته یو رکعت وکړي، که لدې پرته يې په بله طریقه وکړل چې له رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څخه ثابته وي نو ښه ده، او تر ټولو کم پوره درې دي، او غوره ده چې په دوو سلامونو وشي خو په یو سلام يې کول هم جایز دي، او د ماښام د لمانځه په څېر هم جایز دي.

(درې رکعته وتر د ماښام د لمانځه په شان کولو څخه منعه راغلې عن ابی هریرة عن النبی-صلی الله علیه و سلم-قال:(لا توتروا بثلاث اوتروا بخمس او سبع ولاتشبهوا بصلاة المغرب)

ابو هريره د رسول الله –صلی الله علیه و سلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: **درې رکعته وتر مه کوئ پنځه او يا اوه رکعته وتر وکړئ او د ماښام د لمانځه په شان يې مه کوئ (درې رکعته)**. نيل الاوطار ج٣:ص٤٢

راتبه سنت لس رکعتونه دي او کول يې په کور کې غوره دي: **دوه رکعته د ماسپښين له فرضو څخه مخکې او دوه ترې وروسته، دوه رکعته د ماښام له فرضو نه وروسته، دوه د ماخوستن له فرضو نه وروسته او د سهار دوه رکعته.**

او **د سهار سنت به لنډ کوي او په دواړو کې به د اخلاص سورت وايي**، او يا به په لومړي کې د الله تعالی دا قول وايي: **{ قولوا آمنا بالله وما أنزل إلينا }** هغه آيت چې د البقرې په سورت کې دی او په دويم رکعت کې به: **{قل يا أهل الكتاب تعالوا إلى كلمة سواء بيننا وبينكم}** وايي او کولی شي په سپرلی د پاسه يې هم وکړي.

او د **جمعې لپاره مخکې سنت نشته،** **او وروسته ورڅخه دوه او يا څلور رکعته کيږي**، او **د سنت پر ځای تحية المسجد منل کيږي او جايز دي ورته چې د سنتو او فرض لمونځ تر منځه په خبرو کولو او يا ودريدلو سره جداوالی راولي**، دليل يې د معاوية حديث دی، **او له چا چې لدې څخه څه شی قضا شو نو ورته مستحب دي چې قضا يې راوړي، او د اذان او اقامت تر منځه نفل لمونځ مستحب دی.**

او **تراويح سنت دي** چې پيغمبر (صلی الله علیه وسلم) کړي دي او په جماعت سره کول يې غوره دي، امام به پټـې قراءت په جهر سره لولي، ځکه چې وروستيو له سلفو څخه رانقل کړي دي او په هرو دوو رکعتونو به سلام ګرځوي دليل يې دا حديث دی: **«د شپې لمونځ دوه دوه رکعته دی»**

او وخت يې له ماخوستن څخه وروسته دی او سنت يې له وترو څخه مخکې کيږي، وتر د سهار تر راختلو پورې کيږي، خو وتر به د دوه رکعته سنتو څخه وروسته کوي، خو که چېرته يې تهجد کول نو وتر دې بيا وروسته ترې وکړي دليل يې د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) قول دی: **«د شپې وروستۍ لمونځ مو وتر(تاق) وکړئ».**

که يې غوښتل چې وروسته تهجد وکړي او لمونځ يې د امام سره کاوه نو کله چې امام سلام وګرځوي دا دې پورته شي او بل رکعت دې ورسره يو ځای کړي، دليل يې د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) قول دی: **«من قام مع الإمام حتی ينصرف کتب له قيام ليلة»**

«څوک چې له امام سره تر پايه پاتې شي د ټولې شپې قيام ورته ليکل کيږي» دا حديث ترمذي صحيح ګڼلی دی.

د قرآن کريم حفظول په اجماع سره مستحب دي او دا له ټولو اذکارو غوره دی، او دومره اندازه حفظول يې واجب دي چې په لمانځه کې يې وېل واجب دي او ماشوم ته به يې سرپرست په زده کړې له پيل وراندې ورښايي مګر دا چې ورته سخت وي او په هره اونۍ کې يې ختمول سنت دي او کله هم لدې نه په لږ وخت کې او د لوستلو ځنډول يې حرام دي که چېرته يې ويره درلوده چې ورڅخه به هېر شي، د قراءت په پيل کې به أعوذ باالله وايي او تل به هڅه کوي چې نيت يې ښه وي او هر هغه څه چې نيت يې خرابوي لرې دې کړي او په ژمي کې به ختم د شپې په لومړۍ برخه او په اوړي کې د ورځې په لومړۍ برخه کې کوي.

طلحه بن مصرف ويلي: **د دې امت غوره خلک مې وليدل چې دا کار يې مستحب ګڼانه وييل به يې: کله چې د ورځې په سر کې ختم وکړي نو تر بيګا پرې ملايکې درود وايي او کله چې د شپې په سر کې ختم وکړي نو تر سبا پرې ملايکې درود وايي.** دارمي له سعد بن أبي وقاص څخه روايت کړی دی، اسناد يې حسن دی.

قران به په خوړ غړ او ترتيل سره لولي، او په خشوع او تدبر سره به يې لولي، د رحمت له آيت سره به له الله تعالی غوښتنه کوي، او د عذاب له آيت سره الله ته پناه وړي، کله يې چې د لمونځ کوونکو، ويدو خلکو او نورو تلاوت کوونکو په شتون کې لوسته نو په جهر به يې نه لولي تر څو يې آذار نه کړي، او کولی شي په ولاړه، ناسته، ملاسته، په سپرلۍ او يا د مزل کولو په حال کې يې تلاوت کړي.

او په لاره لوستل او يا له وړې بې اودسۍ سره يې لوستل مکروه ندي، خو په ناپاکو ځايونو کې يې لوستل مکروه دي.

همدا رنګه د تلاوت لپاره راغونډېدل او لوستونکي ته غوږ نيول مستحب دي، او هغه خبرې چې ګټه نه لري د تلاوت پر مهال به يې نه کوي، او د احمد په اند په تيزۍ (سرعت) سره يې لوستل مکروه دي، همدا رنګه يې په ترنم سره لوستل چې سندرو ته ورته وي مکروه ګڼلې، او د آيت تکراري لوستل مکروه ندي، او چا چې په قران کې خپله رايه وکاروله او يا يې بې علمه وينا وکړه؛ نو ځانته دې په اور کې ځای وټاکي، که په حقه وو هم خطا دی(د ړوند ګوزار دی).

بې اودسه ته جايز ندي چې مصحف په لاس کې واخلي، خو کولی شي د يو شي په واسطه يې راپورته کړي او يا هغه شی چې مصحف پکې ايښی وي راپورته يې کړي او يا په لستوڼي، او کولی شي چې په لرګي (ډکي) او يا کوم بل شي سره يې پاڼې واړوي، همدا رنګه تفسير او هغه کتابونه چې د قرآن آيتونه پکې وي رااخستلی شي، او بې اودسه ته د مصحف ليکل او اجوره پرې اخستل جايز دي پرته لدې چې لاس يې ورسره ولګيږي، او جايز دي چې له وريښمو پوښ ورکړل شي، قران کريم ته شا اړول او يا طرف ته يې پښې غځول او داسې نور کارونه چې د قرآن کريم حرمت پکې تر پښو لاندې کيږي جايز ندي. او په سرو او سپينو زرو د مصحف سينګارول، د عشرونو(لسيزو)، د سورتونو نومونه، د آيتونو شمېر او داسې نور شيان چې د صحابه په وخت کې نه و؛ ليکل يې مکروه دي

او په نا پاکه شي د قرآن کريم ليکل او يا هغه کلمات چې د الله ياد پکې وي حرام دي، که چيرته پرې وليکل شو نو وينځل يې واجب دي، کله چې مصحف د ډيرې کارونې له امله زيات زوړ شو چې نور د کتنې اخستلو نه و بايد په يو محفوظ ځای کې خښ کړل شي، ځکه عثمان (رضي الله عنه) مصحفونه د قبر او منبر تر منځه ښخ کړل .

(سيرت خو د عثمان-(رضي الله عنه)- څخه نقل دي چې هغه کله په يو قراءت باندې مصحف وليکه نو هغه حکم وکړ چې پدې قراءت به قران لولئ او نور مصاحف يې د مصلحت په بنا وسيزل).

د نفلي لمونځونو کول مطلقا په ټولو وختونو کې جايز دي، پرته له هغه وختونو چې منع ترې راغلې ده، او د شپې لمانځه ته هڅول شوي دي، او هغه د ورځې له لمانځه څخه غوره دی، او غوره ده چې له خوب کولو وروسته وشي، ځکه ناشئة الليل همدې ته ويل کيږي چې سړی ورته له خوبه راپاڅيږي، نو کله چې راويښ شو الله دې ياد کړي او هغه څه دې ووايي چې رانقل شوي دي؛ چې ځنې يې دا دي: **"لا إلَهٰ إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير ، الحمد لله وسبحان الله ولا إلَهٰ إلا الله والله أكبر ولا حول ولا قوة إلا بالله"** بيا يې که وويل: **اللّٰهُمَّ اغفر لی،** او يا يې دعا وکړه قبوله به شي، او که اودس او لمونځ يې وکړ نو لمونځ به يې قبول شي بيا به ووايي: **الحمد لله الذی أحيانا بعد ما أماتنا و اِليه النشور، لا اِلٰه اِلا أنت وحدک لا شريک لک سبحانک أستغفرک لذنبی وأسألک رحمتک. اللّٰهُمَّ زدني علماً ولا تزغ قلبي بعد إذ هديتني وهب لي من لدنك رحمة إنك أنت الوهاب، الحمد لله الذي ردّ علي روحي وعافاني في جسدي وأذن لي بذكره.** بيا به مسواک ووهي، نو کله چې لمانځه ته پاڅيده که يې غوښتل نو د فرضي لمانځه په څير دې **سبحانک اللّٰهُمَّ** ... ووايي او يا يې بل څه سره غوښتل چې پيل يې کړي لکه:

(يا الله زمونږ ربه! ټول ثنا او ستاينه تا لره ده، ته د آسمانونو او د ځمکې پالونکی يې، او ستاينه او صفت تا ته دی، ته د آسمانونو او د زمکې او هغه څه چې په دې دواړو کې دي، رب (څښتن)

يې، او ثنا او ستاينه تا ته دي، ته د آسمانونو او د ځمکې او د هغو څه چې په دې دواړو کې دي رڼا کوونکی يې، ته حق يې، او ستا وينا هم حق (ريښتيا) ده، او ستا ژمنه هم حق ده، او له تا سره مخامخ کېدل هم حق دي، او جنت هم حق دی، او اور (د جهنم) هم حق دی، او قيامت هم حق دی، يا الله! ما تاته غاړه ايښې ده، او پر تا مې ايمان راوړی، او پر تا مې توکل کړی، او تا ته مې جګړه دروړې، او پر تا فيصله کوم، نو ما ته بخښنه وکړه له هغو ګناهونو چې ما مخکې کړي او وروسته رانه کېږي، او هغه چې ما پټ او ښکاره کړي، ته مخکې کوونکی او وروسته کوونکی ذات يې، نشته په حقه سره معبود پرته له تا، او له تا پرته بل څوک د عبادت وړ نشته). او که يې خوښه وه نور (لاندې الفاظ) دې هم ورزيات کړي. **"اللَّهُمَّ رب جبريل وميكائيل وإسرافيل فاطر السموات والأرض عالم الغيب والشهادة أنت تحكم بين عبادك فيما كانوا فيه يختلفون اهدني لما اختلف فيه من الحق بإذنك إنك تهدي من تشاء إلى صراط مستقيم"**

ای د جبريل، ميکائيل او اسرافيل ربه! د ځمکې او آسمانونو پيدا کوونکيه، په پټو او ښکاره و خبر ذاته، ته پريکړه کوې د خپلو بندګانو تر منځه په هغه څه کې چې هغوی پکې يو له بل سره مخالفت لري، کله چې خلک ستا په اجازې سره حق ته درسيدو لپاره يو له بل سره مخالفت کوي نو ماته سمه لار راوښيه، په ريښتيا ته نيغې لارې ته لار ښوونه کوې هغه چاته چې وغواړې.

او سنت طريقه دا ده چې د تهجدو پيل په دوو لنډو رکعتونو سره وکړي، د دې لپاره چې په دوامداره توګه يې وکړي، او کله چې ترې پاتې کيږي نو قضا يې راوړي.

او مستحب دي چې سهارني او بيګاني، د ويده کيدو او راپاڅيدو پرمهال، کور ته د ننوتلو او راوتلو پر مهال او داسې نورو وختونو او ځايونو کې مسنون اذکار ووايي، او نفلي لمونځ په کور کې غوره دي، او بايد چې تېنګار پرې وشي که چېرته هغه لمونځ و چې په جماعت سره نه کېده، حال دا چې څه خبره نشته که نفلي لمونځ په جماعت سره وشي پدې شرط چې عادت و نه ګرځول

شي، او مستحب دي چې سهار مهال ډير استغفار ووېل شي، او كه له چانه تهجد قضا شوي وي نو د ماسپښين له لمانځه څخه دې يې مخكې راوګرځوي، او په ملاسته د نفلو كول صحيح ندي.

او د څاښت لمونځ هم سنت دی، وخت يې د منع شوي وخت له پای ته رسيدو وروسته پيلېږي او له زوال څخه مخكې پای ته رسيږي، هغه وخت يې كول غوره ده چې لمر ښه راسور شي، او هغه دوه ركعته دي او كه زيات شول نو ښه ده.

د استخارې لمونځ سنت دی، كله يې چې د يو كار كول غوښتل نو له فرضو نه پرته دې دوه ركعته لمونځ وكړي او بيا دې ووايي: "اللَّهُمَّ إني أستخيرك بعلمك وأستقدرك بقدرتك وأسألك من فضلك العظيم فإنك تقدر ولا أقدر وتعلم ولا أعلم وأنت علام الغيوب، اللَّهُمَّ إن كنت تعلم أن هذا الأمر - هغه كار چې دی يې غواړي دلته يې بايد يادونه وكړي- خير لي في ديني ودنياي ومعاشي وعاقبة أمري (عاجله وآجله) فاقدره لي ويسره لي ثم بارك لي فيه وإن كنت تعلم أن هذا الأمر شر لي في ديني ودنياي ومعاشي وعاقبة أمري فاصرفه عني واصرفني عنه واقدر لي الخير حيث كان ثم رضني به".

ای الله! زه له تانه مشوره او د خير غوښتنه كوم، ستا له كامل او پوره علم او لوی قدرت څخه د پرېكړې غوښتنه كوم، او ستاد لوی فضل څخه ستا نه غواړم، بې له شكه چې ته په هر څه څواكمن يې او زما هيڅ په وس پوره ندي، ته په هر څه ښه پوهېږې زه نه پوهيږم. ای الله! كه ستا په علم كې وي چې دا كار زما لپاره په دنيا او اخرت كې ګټور دی نو راته يې غوره كړې، آسان او بركتي يې كړې، او كه ستا په علم كې وي چې دا كار زما لپاره په دنيا او اخرت كې ګټور ندی نو له ما يې چپ كړې او په كوم كار كې چې زما لپاره خير وي هر چېرې چې وي ما پرې ښاد او خوښ كړې. بيا دې مشوره وكړي، او د استخارې پر مهال بايد د كولو او يا نه كولو هوډ و نه لري، (يعنې ټول واك او اختيار دې الله ته وسپاري).

تحية المسجد او له اودس نه وروسته لمونځ کول (او د ماښام او ماخوستن تر منځ و خت په عبادت تیرول) سنت دي. او د تلاوت سجده موکد سنت ده؛ واجب نده، دلیل یې د ابن عمر قول دی: چاچې سجده وکړه ثواب یې وشو او چا چې ونه کړه نو ګناه پرې نشته، په موطأ کې یې روایت کړی دی، دا سجده د هغه چا لپاره چې غوږ یې نیولی وي سنت ده. څوک چې په سپرلۍ و که مخ یې هر لورې ته و په اشاره دې سجده وکړي، روان به په ځمکه د قبلې لورې ته سجده کوي او اوریدونکی به سجده نه کوي د هغه روایت له مخې چې له صحابه و څخه راغلی دی، ابن مسعود یو تلاوت کونکي هلک ته وویل: سجده وکړه ځکه چې ته زمونږ امام یې.

د هر نوي، ښکاره، عام او یا ځانګړې نعمت پر مهال د شکر سجده مستحب ده.

او کله چې داسي یو څوک وګوري چې الله په دین او بدن کې امتحان کړی وي نو ودې وایې:
الحمد لله الذی عافاني مما ابتلاک به و فضلني على كثير ممن خلق تفضيلا.

ثنا او صفت الله لره دي؛ هغه ذات چې زه یې ژغورلی یم له هغه (مصیبت) څخه چې ته یې پرې اخته کړی یې، او په خپلو ډیرو مخلوقاتو یې غوره والی راکړی دی.

د نهي وختونه (چې له لمانځه څخه پکې منع راغلې ده) پنځه دي:

د سهار له لمانځه څخه وروسته تر دې چې لمر راوخیژي، او کله چې لمر راوخیژي تر دې چې د یو غشي په اندازه پورته شي، کله چې لمر د اسمان په منځ وي تر دې چې زوال وکړي، او د مازدیګر له لمانځه څخه وروسته، تر دې چې لمر ډوبیدو ته نږدې شي، او له هغه څخه وروسته تر دې چې ډوب شي، او د فرضي لمونځونو قضا راوړل پدې وختونو کې جایز دي، د نذر پر ځای کول، د طواف دوه رکعته، او د جماعت راګرځول کله چې ودریږي او دی په جومات کې وي ، او د جنازې لمونځ په دواړو اوږدو وختونو کې کیږي.

دا باب د جماعت (جمعې) د لمانځه په اړه دی.

د جماعت لپاره لږ تر لږه د دوه نفرو شتون شرط دی، پرته د جُمعې او اختر له لمونځونو څخه، حکم یې په تولو واجب دی، که د سفر او یا اقامت په حالت کې وي آن که د ویرې په حالت کې هم وي، الله تعالی فرمایلي: **{وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلاةَ} (سورة النساء آیة: 102)**

[کله چې ته په دوی کې موجود یې، بیا ته دوی ته لمونځ ودروې] ایت.

په جماعت سره لمونځ کول د منفرد په پرتله اوه ویشت درجې فضیلت لري، او جماعت په مسجد کې اداء کیږي. عتیق (ازاد د امامت لپاره د مریي په پرتله) غوره دی، همدا رنګه هغه جماعت غوره دی چې د لمونځ کوونکو شمیر پکې زیات وي همدارنګه چې مسجد په لرې واټن کې وي، د رسمي امام په شتون کې به څوک د جماعت لپاره پرته د امام له اجازې څخه نه مخکې کیږي، مګر دا چې ناوخته کړي نو بیا مخکې کېدل مکروه ندي، دلیل یې د أبو بکر او عبد الرحمن بن عوف عمل دی.

کله چې لمونځ ودریده نو په نفلو ودریدل جایز ندي، او که چیرته جماعت ودریده او دی په نفلو کې و نو پوره دې کړي خو لنډ به یې کوي، چا چې له امام سره یو رکعت لاندې کړ؛ جماعت یې لاندې کړی دی، جماعت د امام سره په رکوع لاندې کولو لاندې کیږي، او تحریمه تکبیر د رکوع د تکبیر ځای نیسي دلیل یې د زید بن ثابت او ابن عمر عمل دی او له صحابه کرامو څخه د دوی دواړو مخالفت هیچا ندی کړی.

او د دواړو تکبیرونو راوړل غوره او د هغه چا له مخالفت نه د وتلو غوره لار ده چې واجب یې ګڼي، که چیرته له امام سره د رکوع نه وروسته یو ځای شو نو رکعت یې ندی نیولی او د امام متابعت پرې لازم دی، د هغه چا رکعتونه چې پاتې وي تر هغه به نه پورته کیږي تر څو چې امام دواړو لورو ته سلام نه وي ګرځولی، که چېرته یې امام د سهوې د سجدې پر مهال لاندې کړ، نو ندي ورسره یو ځای کیږي او که چېرته تري جماعت تللی و نو ورته مستحب دی چې

لمونځ ورسره وکړي، دليل يې د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) قول دی: "من يتصدق على هذا فيصلي معه" پر ده به څوک صدقه وکړي چې لمونځ ورسره وکړي.

پر مقتدي د قراءت وېل واجب ندي، دليل يې د الله تعالی دا قول دی: {وإذا قريء القرآن فاستمعوا له و أنصتوا لعلكم ترحمون}.

او کله چې قرآن لوستل کېږي، نو تاسو هغه په غور سره اورئ او خاموشه اوسئ، د دې لپاره چې پر تاسو رحم وکړی شي.

احمد وېلي: پدې د ټولو اجماع ده چې دا آيت د لمانځه په اړه نازل شوی.

په خفيه لمونځونو کې د قراءت لوستل د صحابه کرامو او تابعينو ډېری علماوو‌يه اند سنت دي، دوی پدې اند دي چې په خفيه لمونځونو کې د امام پسې قراءت وېل شته د هغه چا خلاف چې لوستل يې واجب ګڼي او پدې سره اختلاف هم له منځه ځي، مګر د دلايلو پر اساس يې پرېږدو هغه مهال چې امام لمونځ په جهر کوي، او د جماعت لمانځه پر افعالو به له امام څخه وروسته پيل کوي پرته لدې چې وروسته ورڅخه پاتې شي، او يو ځای ورسره ښکته پورته کېدل مکروه دي، او ورڅخه مخکې کېدل حرام دي، که چېرته يې سهواً ورڅخه مخکې رکوع او يا سجده وکړله بېرته دې راوګرځي او له امام پسې دې ادا کړي او که چېرته يې له پوهې سره بيا هم دا کار ونه کړ لمونځ يې باطل شو، او که له امام څخه د عذر له امله په يو رکن کې وروسته پاتې شو نو مثال يې لکه پر امام د مخکې کېدونکي په څېر دی، او که چېرته د عذر له امله و لکه: خوب، بې پروايي او يا د امام د عجلې له امله نو رکن دې ادا کړي او بيا دې امام لاندې کړي، او که د عذر له امله ترې يو رکعت وروسته پاتې شو نو په نور لمانځه کې دې د امام متابعت وکړي او پاتې شوی رکعت دې د امام له سلام څخه وروسته راوګرځوي، او که چېرته داسې څه راپېښ شول چې له امله يې ځنې مقتديان لمونځ پرېښودلو ته اړ کېږي نو ورته پکار دي چې لمونځ لنډ

کړي، خو په دومره چټکۍ سره یې کول چې نور مقتدیان ورپسې رسیدنه و نه کړلای شي مکروه عمل دی.

د دویم رکعت په پرتله په لومړي رکعت کې قراءت اوږدول سنت دي، او امام ته مستحب دي چې ځنډ وکړي تر څو رکعت نیوونکي رکعت راونیسي، خو پدې شرط چې دا کار په مقتدیانو سخت تمام نه شي.

د امامت لپاره لومړیتوب هغه څوک لري چې قران ښه لوستلی شي.

او دا چې پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) ولې ابو بکر صدیق د أُبی او معاذ په شتون کې امامت ته مخکې کړ سره لدې چې هغوی ترې په قراءت کې زیات مهارت درلوده نو دا د دې لپاره تر څو هغوی ته ورونښایي چې هغه د لوی امامت لپاره هم لومړیتوب لري، او نورو ویلي: د دې وینا سره چې د خلکو امامت دې د قرآن ښه لوستونکي وکړي، که چېرته په قراءت کې سره برابر وو نو بیا دې په سنت ډیر پوه امامت وکړي، نو هغه پدې پوه وو چې ابوبکر تر ټولو ښه قران لوستونکی او په سنتو تر ټولو ښه پوه و، ځکه هغوی به تر هغه نور آیتونه نه زده کول تر څو به چې د زده شوو آیتونو پر معنا پوه نه شول او تر څو به یې چې عمل پرې نه و کړی لکه څرنګه چې ابن مسعود وایي:

په مونږ کې به چې چا لس آیتونه زده کړل نورو ته به نه اوښته تر څو به یې چې د هغوی معنا نه وه زده کړې او عمل به یې پرې نه و کړی.

او د مسلم مرفوع روایت دی له ابو مسعود البدری څخه. **(یؤم القوم أقرؤهم لکتاب الله فإن کانوا في القراءة سواء فأعلمهم بالسنة فإن کانوا في السنة سواء فأقدمهم هجرة فإن کانوا في الهجرة سواء فأقدمهم سناً)** د خلکو امامت به د قرآن غوره لوستونکی کوي، که چېرته په قراءت کې سره برابر وو نو پر سنتو پوه به یې کوي، که چېرته پر سنتو پوهه کې سره برابر وو نو بیا به یې

په هجرت کې مخکښ کوي، که چېرته په هجرت کې سره هم برابر وو نو بیا به یې د ډېر عمر والا کوي.

او هیڅوک به د چا په کور کې امامت او د هغه پر ځای کېناستل نه کوي پرته د هغه له اجازې څخه، او په صحیحینو کې راغلي: «ستاسو تر منځه به مو ستر امامت کوي». او د أبو مسعود په ځینو الفاظو کې راغلي: «که چیرته سره په هجرت کې برابر وو نو په اسلام کې مخکښ باید امامت ته وړاندې شي».

چا چې په اجوره امامت وکړ لمونځ نه وروسته کیږي، ابو داود ویلي، له احمد څخه د هغه امام په اړه پوښتنه وشوه چې وايي: روژه کې به درله په دومره او دومره امامت کوم نو ویې ډل: له الله څخه بخښنه غواړم، او څوک به وي چې د ده تر شا لمونځ وکړي؟!. او څوک چې وردیدلی نه شي تر شا یې لمونځ نه کیږي مګر دا چې د کلي امام وي - او هغه د مسجد رسمي امام دی چې کله معیوب شو نو تر شا به یې لمونځ کوي، او کله چې امام لمونځ وکړ او بې اودسه و او یا پرې پلیتي نښتي وه او د لمانځه وروسته پرې پوه شو، نو مقتدیان به لمونځ نه راګرځوي خو امام به یې یوازې راګرځوي، او مکروه دي چې د داسي یو قوم امامت وشي چې ډېری خلک یې په حقه سره بد ګڼي او هغه مقتدي چې اودس یې کړی وي ورته جایز دي د هغه چا پسې لمونځ وکړي چې تیمم یې وهلی وي.

سنت دا دی چې مقتدیان د امام شاته ودریږي، دلیل یې د جابر او جبار حدیث دی کله چې دوی دواړه د هغه نبي او چپ طرف ته ودریدل نو دواړه یې د لاسونو څخه ونیول او شاته یې ودرول.

(دا حدیث) مسلم روایت کړی دی.

او دا چې ابن مسعود د علقمة او الأسود تر منځه ولې په لمانځه کې ولاړ و جواب یې ابن سیرین داسې کړی چې هلته ځای تنګ و.

که چېرته مقتدي يو تن و نو د امام ښي لاس ته دې ودرېږي، او که يې چپ لاس ته ودريده نو ښي لورې ته دې راتاو کړي او پدې سره يې تحريمه تکبير نه باطلېږي، که چېرته مقتديان يو نارينه او بل ښځه وو نو نارينه دې ښي لاس او ښځه دې شاته ودرېږي، دليل يې د مسلم په روايت د أنس حديث دی او دا غوره ده چې صف امام ته نږدې وي همدارنګه غوره ده چې ټول صفونه يو بل ته نږدې وي او امام بايد د صف د منځ په برابرۍ ودرېږي.دلیل یې د پیغمبر – (صلى الله عليه وسلم) – قول دی: **"وسطوا الإمام وسدوا الخلل"** «امام منځ ته کړئ او تش ځايونه بند کړئ»

او په کوچني سره صف جوړول صحيح دي.

دليل يې د أنس قول دی: زه او يتيم يې تر شا په صف کې ودريدلو او بوډۍ زمونږ تر شا ودريده، او که جلا يې لمونځ وکړ نه صحيح کيږي، او که چېرته مقتدي ته امام او يا وروستي صفونه ښکارېږي لمونځ يې سم دی اګر که صفونه يو د بل پسې متصل نه وي، همدارنګه که يو هم و نه ويني او تکبير واوري، ځکه د تکبير په اوريدلو سره وروستي اقتدا کول امکان لري، نو ګويا داسې به وي لکه چې ګوري يې، خو که چيرته يې تر منځه لار وه او صفونه يو له بل څخه بېلېدل نو لمونځ يې نه صحيح کيږي، خو د الموفق ابن قدامه او نورو تاکنه دا ده چې د صفونو په قطع کېدو سره د اقتدا مخنيوی نه کيږي او په دې اړه کوم دليل او يا اجماع نشته.

او مکروه عمل دی چې امام له مقتديانو څخه پورته (جګ) ودرېږي، ابن مسعود حذيفه ته وويل: آيا خبر نه وې چې هغوی به لدې څخه منع کوله؟ ويې ويل: ولې نه.

شافعي د ثقه راويانو په اسناد سره روايت کړی دی.

او د ممبر د پاټکي په اندازه په لړ پورته ودريدو کي کومه خبره نشته.

دليل يې د سهل حديث دی چې **هغه (صلی الله عليه وسلم) په منبر په لمانځه ودريده بيا د سجدې لپاره په شا لاندې راکوز شو او سجده يې وکړه**، الحديث.

او د متقدي په پورته ودريدو کي کومه خبره نشته، ځکه ابو هريرة د جومات په سر د امام پسې لمونځ وکړ، شافعي روايت کړی دی.

او د فرض لمانځه پسې ځای پر ځای د امام لپاره د نفلو کول مکروه دي، دليل يې د المغيره حديث دی په مرفوع روايت سره چې ابو داود روايت کړی دی خو احمد وايي: دا حديث پرته له علي څخه له بل چا نه پيژنم، همدا رنګه مقتدي به له امام څخه مخکې نه رخصتيږي دليل يې د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) قول دی: "**زما څخه په رکوع، سجده او رخصتيدو کي مه مخکې کيږئ**" او له امام څخه پرته د بل چا لپاره په جومات کې د يو ځانګړې ځای ټاکل چې پرته له هغه ځايه په بل ځای کي فرض لمونځ نه کوي مکروه عمل دی ځکه پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) لدې څخه منع فرمايلي ده چې يو څوک دې د اوښ په څير يو ټاکلی ځای ناستی ځانته وټاکي.

او د جُمعې او جماعت پريښودلو کې هغه څوک معذور ګڼل کيږي چې ناروغ وي، د مال په ضايع کيدو ويريږي او يا دا چې د مال په ساتلو ګمارل شوی وي، ځکه هغه سختي چې لدې امله ورسره مخ کيږي زياته ده لدې چې جامې يې په باران سره لمدې شي چې هغه بيا په اتفاق سره عذر دی؛ دليل يې د عمر قول دی: **چې پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) به د سفر پر مهال په سړه(يخه) او يا بارانۍ شپه کې خلکو ته لمانځه ته د بلنې پر مهال وويل: صلوا فی رحالکم، يعني په خپلو استوګنځايونو کې لمونځونه وکړئ**، دا حديث دواړو (بخاري او مسلم) تخريج کړی دی.

او دواړه له ابن عباس څخه روایتوي چې هغه (صلی الله علیه وسلم) خپل مؤذن ته د جمعې په ورځ چې باراني ورځ وه وويل: " **کله دې چې أشهدُ أن محمداً رسول الله ووېل: نو ورپسې داسې مه وایه چې: حیَّ علی الصلاة، (یعني لمانځه ته راشئ) بلکه ووايه: صلوا فی بیوتکم: یعني په کورونو کې لمونځونه وکړئ**" نو لکه خلکو چې دا خبره بده و نه ګڼله، نو ویې ویل: **دا کار زما څخه غوره چا؛ - یعني رسول الله (صلی الله علیه وسلم) - کړی دی او ما بده وګڼله چې تاسې په ختو او چکړو کې له کورونو راوباسم.**

همدا رنګه جومات ته د هغه چا راتګ چې هوږه او یا پیاز یې خوړلی وي مکروه دي، آن که په مسجد کې هیڅوک هم نه وي، ځکه په بد بویی سره پرېښتې ازارېږي.

(دا باب د عذر د خاوندانو د لمانځه په اړه دی)

پر ناروغ واجب دي چې فرض لمونځ په ولاړه وکړي، دليل يې د عمران حديث دی: **"صل قائماء فإن لم تستطع فقاعدا فإن لم تستطع فعلى جنب"** رواه البخاري.

((په ولاړه لمونځ وکړه، که دې نشو کولی نو په ناسته يې وکړه، که دې نشو کولی نو په اړخ (ملاسته) يې وکړه)).

دا حديث امام بخاري روايت کړی دی.

نسائي دا الفاظ ورزيات کړي دي **"فإن لم تستطع فمستلقيا"**

(که دې نشو کولی نو، ستوني ستاق يې وکړه) او د رکوع او سجدې لپاره به د توان په اندازه په سر سره اشاره کوي، دليل يې د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) دا قول دی: **"إذا أمرتكم بأمر فأتوا منه ما استطعتم"**

(کله مې چې په يو کار درته امر وکړ، نو څومره چې ترې کولی شئ ويې کړئ).

همدا رنګه کله چې د باران، ختو او چکړو له امله د ککړيدو ويره وه نو پر سپرلۍ د پاسه چې ولاړه او يا روانه وي فرض لمونځ کيږي؛ دليل يې د يعلى بن أمية حديث دی چې ترمذي روايت کړې او ويلي دي: پدې حديث د اهل علمو په اند عمل کيږي.

مسافر به په ځانګړې توګه څلور رکعتي لمونځ لنډوي، او ورته روا دي چې په رمضان کې بوزه شي، خو که د مقيم پسې يې جماعت کاوه نو لمونځ به پوره کوي. او که چيرته د خپل ضرورت په خاطر استوګن شو او د ټاکلي اقامت نيت يې نه درلوده او پدې هم نه پوهېده چې کارونه به يې کله خلاص شي، يا دا چې باران او يا هم ناروغۍ ايسار کړ، نو تل به قصر کوي. او د سفر اړوند حکمونه څلور دي: قصر(لمونځ لنډول)، جمع(دوه وخته لمونځونه يو ځای کول)، مسحه کول، فطر(بوزه کېدل)

او د مسافر لپاره په یو وخت کې د ماسپښین او مازدیګر، همدارنګه د ماښام او ماخوستن لمونځونه یو ځای کول روا دي (د دواړو لونځونو ښخه د یو لمانځ په وخت کې مثلا و ماسپښین د لمانځه په وخت کې مازدیګر ورسره یوځای کړي او بالعکس همدا شان د ماښام د لمونځ سره ماخوستن وکړي او بالعکس-جمع التقدیم و التاخیر-).

خو پرېښودل يې غوره دي، پرته له هغو کسانو چې په عرفه او مزدلفه کې لمونځونه يو ځای کوي، او پرته له هغه ناروغ ښځه چې په نه کولو ورته مشقت او سختي وريپښيږي، ځکه پيغمبر - (صلی الله عليه وسلم) - پرته له ويرې او سفر ښخه لمونځونه جمع کړي دي، همدا رنګه د مستحاضې لپاره چې يو ډول ناروغي ده د لمونځونو يو ځای کول ثابت دي. د احمد دليل دا دی چې ناروغي له سفر ښخه سخته ده او ويلي يې دي: د لمونځونو يو ځای کول د اقامت په حالت کې د اړتيا او يا بوختيا له امله وي او وايي: پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) صلاة الخوف(د ويرې لمونځ) په شپږو او يا اوو طريقو روا کړی او ټولې جائز دي، او د سهل حديث چې دی نو زه يې انتخابوم. او هغه د ذات الرقاع لمونځ دی يوه ډله ورسره ودرېدله او بله ډله د دښمن لورې ته شوه، نو هغه چې ورسره وه يو رکعت لمونځ يې پرې وکړ، خپله ولاړ پاتې شو، او هغوی شاته خپل لمونځ پوره کړ، بيا وګرځېدل او د دښمن لورې ته صف شول، هغه بله ډله راغله او پاتې رکعت يې له هغوی سره وکړ بيا همداسې ناست پاتې شو، شاته خلکو خپل پاتې لمونځ پوره کړ بيا ورسره يو ځای شول او ورسره يې سلام وګرځاوه. دا حديث متفق عليه دی، او دا هم روا دی چې هرې ډلې ته په جماعت سره جلا جلا لمونځ ورکړي او سلام وګرځوي. دا حديث امام احمد، ابو داود او ترمذي روايت کړی. پدې لمانځه کې د وسلې اخستل مستحب دی، دليل يې د الله تعالی قول دی: **{وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ}** (سورة النساء آية: 102).

[او خپل د ساتنې سامان او خپلې وسلې دې (له ځانه سره) ونيسي]

او که وېل شوي و چې واجب دي نو دليل به يې درلوده، د الله تعالی د دې قول له وجهې: **{وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ} (سورة النساء آية: 102).**

{او په تاسو څه ګناه نشته که تاسو ته د باران له امله ضرر رسيږي او يا ناروغه ياست چې خپلې وسلې کېږدئ}.

او کله چې وېره ډېره شي، نو په پياده او سواره لمونځ کوئ، قبلې ته مخامخ کېږئ او که نه ورته مخامخ کېږي، ځکه الله تعالی فرمايي: **{فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالاً أَوْ رُكْبَانًا} (سورة النساء آية: 102).**

[که چېرته وېرېدئ نو پياده او سپرلی باندې (لمونځ) وکړئ] د توان په اندازه به اشاره کوي، او سجده به د رکوع په پرتله لږه ټيټه وي، او که د امام متابعت نا ممکن وو نو جماعت کول ورته روا ندي.

(باب دی په بيان د جمعې د لمانځه کې)

هغه (د جمعې لمونځ) په هر مسلمان، بالغ، عاقل، نر، آزاد، پداسې يو ځای کې استوګن چې ټول ځای په يو نوم ياديږي (کلی) فرض عين دی، او که داسې خوک ورته حاضر شو چې واجب پرې ندی هم ورڅخه منل کيږي، که يو رکعت يې راونيوه د جمعې لمونځ دې پوره کړي کنه د ماسپښين دې پوره کړي، او بايد دوه خطبې ترې وړاندې وويل شي، پدې خطبو کې به د الله تعالی حمد او ثنا، دوه د شهادت کلمې، پر داسې څه وصيت چې زړونه ورېږدوي کوي او همدې ته خطبه ويل کيږي، يا به پر منبر او يا جګ ځای خطبه کوي، او کله چې خطبې ته راوځي او خلکو ته مخ کړي نو پر مقتديانو به سلام اچوي، بيا به د اذان تر وخته پورې کېني، دليل يې د أبو داود په روايت د ابن عمر حديث دی. او د دوه و خطبو تر منځ به لنډه ناسته کوي لکه په صحيحينو کې چې د ابن عمر په حديث کې راغلي، خطبه به په ولاړه کوي ځکه چې پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) کړې ده، او مخې ته به ګوري او خطبه به لنډه کوي. د جمعې لمونځ دوه

رکعته دی، قراءت به پټکې په جهر سره لولي، په لومړي رکعت کې به الجمعه او په دویم کې به المنافقون سورتونه وايي، او یا به سبح اسم ربک الأعلی او الغاشیة سورتونه وايي پدې ټولو کې صحیح احادیث شته، د جمعې د ورځې د سهار په لمانځه کې به الم السجده او د الإنسان سورتونه وايي، او په دوامداره توګه د دې کار کول مکروه دي. او که اختر د جمعې په ورځ و د جمعې لمونځ له هغو ټولو ساقط شو چې د اختر لمانځه کې حاضر وو پرته له امام څخه چې له هغه نه جمعه نه ساقطیږي.

د جمعې له لمانځه څخه وروسته سنت دوه رکعته او یا څلور رکعته دي، او مخکې ترې سنت نشته، بلکه د نفلو کول مستحب دي څومره چې وغواړي، غسل کول، مسواک وهل او خوشبويي لګول ورته سنت دي او تر ټولو ښایسته جامې به اغوندي، او باید پیادل وختي جومات ته لاړ شي، او د دویم اذان په اوریدلو سره جومات لورې ته په خشوع او عاجزۍ سره خوځېدل واجب دي او امام ته به نږدې کېني، په دغه ورځ باید زیاته دعا وکړي پدې هیله چې د قبلیدو له وخت سره سمون وخوري، ډیره هیلمندي شته چې د قبلیدو وخت د مازدیګر له لمانځه څخه وروسته د ورځې وروستۍ شیبه وي، نو د مازدیګر له لمانځه څخه وروسته دې په طهارت سره د ماښام لمانځه ته انتظار وباسي نو دی به د لمونځ کوونکي حکم ولري. د جمعې د شپې او ورځې پر مهال به پر پیغمبر (صلى الله علیه وسلم) زیات درود وايي، د خلکو په اوږو اوړېدل مکروه دي مګر دا چې خالي ځای یې ولیده او پرته لدې چې پر اوږو واوړي بله لار نلري، او بل څوک به له ځای څخه نه پاڅوي تر څو خپله پټکې کېني آن که مربي او یا زوی یې هم وي، څوک چې جومات ته ننوت او امام خطبه کوله نو نه به کېني تر دې چې دوه رکعته لنډ لمونځ وکړي، د امام د خطبې پر مهال به خبرې او ساعت تیرې نه کوي، دلیل یې د پیغمبر (صلى الله علیه وسلم) قول دی:

"ومن مس الحصى فقد لغا"

«چا چې تېرو کې لاس وواهه نو عبث کار يې وکړ». دا حديث ترمذي صحيح ګڼلی، او څوک چې خوب ويوړ له يو ځای څخه دې بل ځای ته لاړ شي، ځکه پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) پدې امر کړی دی.

(دا باب داخترونو د لمونځونو په اړه دی)

که چېرته له زوال څخه وروسته پوه شو چې اختر دی، نو سبا ته دې خلک عیدګاه ته وباسي او لمونځ دې پرې وکړي، د لوی اختر لمونځ وختي او د کمکي اختر لمونځ ناوخته کول سنت دي، همدا رنګه د کمکي اختر لمانځه ته له وتلو وړاندې تاق عدد خرما خوړل سنت دي او په لوی اختر کې به تر هغه څه شی نه خوري تر څو يې چې لمونځ نه وي کړی، په کومه لار چې د اختر لمانځه ته تللی په بله لار به بېرته راګرځي، او سنت دي چې په نږدې بيديا (صحرا) کې وشي، دوه رکعته لمونځ به کوي، (په لومړي رکعت به) تحريمه تکبير وايي بيا به ورپسې شپږ تکبيرونه کوي او په دويم رکعت کې به پنځه تکبيرونه کوي د هر تکبير سره به لاسونه پورته کوي او سبح اسم ربک الأعلى او الغاشية سورتونه به پټکي لولي، کله چې وزګار شو خطبه به وايي، نه به ورڅخه مخکې او نه هم وروسته نفل لمونځ کوي. په اخترونو کې د تکبيرونو ويل سنت دي، په جوماتونو او لارو کې به يې په ښکاره وايي، او په کلو او باندو کې به يې په جهر سره وايي، او د اختر په دوو شپو کې به پرې ډير ټينګار کوي او کله چې د اختر لمانځه ته وځي او د ذی الحجې د مياشتې په لسيزه کې به په مطلقو تکبيرونو په لومړۍ ورځ خاښت مهال پيل کوي او مقيد تکبيرونه به د عرفې په ورځ د سهار له لمانځه څخه وروسته پيلوي او د تشريق د وروستۍ ورځې تر مازديګره پورې به يې وايي، او سنت دي چې د ذي الحجې په لسو ورځو کې د نيکو عملونو په تر سره کولو کې زيات زيار وويستل شي.

(باب دی په بیان د لمر د بې نوره کیدلو پر مهال لمونځ کولو کې)

وخت يې له کسوف څخه پيليږي تر دې چې روښانه شي، کول يې مؤکد سنت دي؛ په سفر او اقامت دواړو کې کيږي تر دې چې ښځې به يې هم کوي، د الله يادول، دعاء، استغفار، د مريي ازادول او صدقه ورکول پکې سنت دي، کله چې لمونځ وشو او لمر/سپوږمي نه و روښانه شوی دويم ځل لمونځ نه کيږي، بلکه الله به يادوي، توبې به وباسي تر دې چې روښانه شي، او خلک ورته پدې الفاظو سره رابلل کيږي (الصلاة جامعة).

دا لمونځ دوه رکعته په جهر سره کيږي، پدې که به قراءت، رکوع او سجده اوږدوي، په هر رکعت کې دوه رکوع ګاني کيږي خو د دويمه رکوع به د اولې په پرتله لنډه وي، بيا به تشهد وايي او سلام به ګرځوي، که چيرته روښانه شول نو رکعتونه دي لنډ کړي، د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) د دې وينا د وجې: **"فصلوا وادعوا حتى ينكشف ما بكم"**

نو لمونځ او دعا وکړئ تر دې چې هغه څه درڅخه لرې شي چې درباندي راغلي.

(باب دى په بيان د باران د لمانځه کې)

د استسقاء لمونځ په اقامت او سفر کې مؤکد سنت دی، او طريقه يې د اختر د لمانځه په څېر ده، او سنت دي چې بايد د ورځې په لومړی برخه کې وشي، دې لمانځه ته به په ،خشوع، عاجزی او مات زړه سره وځي، دليل يې د ابن عباس حديث دی چې ترمذی صحيح ګڼلی دی، (امام) به خلکو ته لمونځ ورکړي بيا به يوه خطبه ووايي او زيات استغفار به پکې وايي، زياته دعا به کوي او دواړه لاسونه به د دعا پر مهال پورته کوي او وايي به: **اللّٰهُمَّ اسقنا غيثاً مغيثاً هنيئاً مريئاً مريعاً غدقاً مجللا سحاً عاماً طبقاً دائماً نافعاً غير ضار عاجلا غير آجل ، اللّٰهُمَّ أسق عبادك وبهائمك وانشر رحمتك وأحيي بلدك الميت اللّٰهُمَّ أسقنا الغيث ولا تجعلنا من القانطين، اللّٰهُمَّ سقيا رحمة لا سقيا عذاب ولا بلاء ولا هدم ولا غرق، اللّٰهُمَّ إن بالعباد والبلاد من اللأواء والجهد والضنك ما لا نشكوه إلا إليك : "اللّٰهُمَّ أنبت لنا الزرع ، وأدر لنا الضرع وأسقنا من بركات السماء وأنزل علينا من بركاتك اللّٰهُمَّ إنا نستغفرك إنك كنت غفاراً فأرسل السماء علينا مدراراً"**

او مستحب دي چې د دعا پر مهال قبلې ته مخ کړي، بيا به ځادر په څټ کړي داسې چې ښی به چپ او چپ طرف به يې ښي طرف ته واړوي، ځکه پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) خلکو ته شا واړوله، مخ يې قبلې ته کړ بيا يې څادر په څټ کړ، دا حديث متفق عليه دی.

او قبلې ته د مخ اړولو پر مهال به خفيه دعا کوي، که چيرته خلکو د لمانځه پسې يې د باران دعا وغوښته او يا د جمعې د په خطبه کې نو په سنت يې عمل کړی دی. او مستحب دي چې د باران په لومړيو شيبو کې ودريږي؛ خپل د کور سامان او خپلې جامې وباسي تر څو پرې باران ووريږي، بيا به درې ته ووځي چې کله اوبه وبهيدې او اودس به وکړي او کله چې باران وګوري نو ودې وايي: **"اللّٰهُمَّ صيباً نافعاً"**

اى الله! ګټور باران يې وګرځوې.

او کله چې اوبه زياتې شوې او د باران د زياتېدو ويره پيدا شوه، مستحب دي چې ووايي: **(اللّٰهُمَّ حوالينا ولا علينا اللّٰهُمَّ على الظراب والآكام وبطون الأودية ومنابت الشجر).**

اى الله زمونږ څخه يې واړوه په مونږ يې بس کړه په کندوږ او ډيرکيو او ځوړونو او د شينکو په ځيونو يې وروه.

او د باران د وريدو پر مهال به دعا کوي او وايي به: **مطرنا بفضل الله ورحمته.**

او کله چې وريځ وګوري او يا باد راوالوځي نو د الله نه دې د هغه د خير سوال وکړي او له شر څخه دې پناه وغواړي، او باد ته کنځل کول جايز ندي، بلکه داسې به وايي: **اللّٰهُمَّ إني أسألك من خير هذه الريح وخير ما فيها وخير ما أرسلت به وأعوذ بك من شرها وشر ما فيها وشر ما أرسلت به اللّٰهُمَّ اجعلها رحمة ولا تجعلها عذاباً، اللّٰهُمَّ اجعلها رياحاً ولا تجعلها ريحاً.**

او کله چې د برښنا او تندر غږونه واوري نو وايي به: **اللّٰهُمَّ لا تقتلنا بغضبك ولا تهلكنا بعذابك وعافنا قبل ذلك سبحان من سبح الرعد بحمده والملائكة من خيفته.**

او کله چې د خره هنګا (هنار) او د سپي غپا واوري نو: **اعوذ بالله من الشيطان الرجيم** دي ووايي.

او کله چې د چرګ اذان واوري نو د الله تعالى څخه دې د هغه د فضل سوال وکړي: **(اللّٰهُمَّ انى اسالک من فضلک)** دې ووايي.

(دا باب د جنازو په اړه دی)

په اتفاق سره درملنه روا ده او دا کار د توکل سره په ټکر کې ندی، داغل مکروه دي او پرهېز کول مستحب عمل دی، او په حرامو شیانو سره علاج کول ناروا دي که هغه د خوراک په ډول وي او که د ښبناک او که یا ناروا اوازونه وي (لکه سندرې وغیره)، د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) د دې وینا له وجې: **"لا تداووا بحرام"**

«په حرامو سره درملنه مه کوئ»

بندونه حرام دي، او هغه عبارت له تعویذ او یا سورۍ شوې مرۍ څخه دي چې په غاړه کې اچول کیږي، د مرګ زیات یادول او چمتوالی نیول ورته پکار دي، او د ناروغ پوښتنه کول، او که ناروغ د خپلې ناروغتیا په اړه خلکو ته څه وایې کومه خبره نده خو شکایت به نه کوي وروسته لدې چې د الله تعالی ثنا یاده کړي، او الله ته صبر کول لازم دي، الله تعالی ته شکایت کول د صبر سره په ټکر کې عمل ندی، بلکه انسان باید دا کار وکړي او باید په الله تعالی نیک ګمان وکړي، او د مرګ هیله به نه کوي د هغې ناروغتیا له امله چې پرې راغلې ده، او خوک چې د مریض پوښتنې ته ځي د روغتیا دعا به ورته کوي، او که چېرته یې ځنکدن و نو مستحب ده چې **"لا إله إلا الله"** ورته تلقین شي، او قبلې ته یې مخ شي، کله چې وفات شو باید سترګې پرې پټې شي، او کورنۍ به یې پرته له نیکو ویناوو بل څه نه وایې، ځکه پرښتې پر هغه څه آمین وایې چې دوی یې وایې، بیا به په یوې ټکې سره پټ کړای شي، او د قرضونو په خلاصولو یې باید تلوار وشي، او غاړه یې خلاصه شي، که نذر او یا کفاره پرې پاتې وي باید ترې ادا شي، دلیل یې دا قول د نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) دی: **"نفس المؤمن معلقة بدينه حتى يقضى عنه" حسنه الترمذي**

«د مومن بنده روح د هغه له قرض سره تړلی وي تر دې چې ترې ادا کړی شي» ترمذي حسن بللی دی.

او سنت دي چې په چمتو کولو يې تلوار وشي، دليل يې د پيغمبر – (صلى الله عليه وسلم) – دا قول دی: **"لا ينبغي لجيفة مسلم أن تحبس بين ظهراني أهله" رواه أبو داود.**

«ښکار نده چې د مسلمان جسد يې د کورنۍ تر منځ وځنډيږي».

(دا حديث) ابوداود روايت کړی دی او نهی مکروه ده او هغه يې د مرګ اعلانول دي.

مړي ته غسل ورکول، جنازه پرې کول، بارول، کفن ورکول او د قبلې لوري ته يې خښول فرض کفايي دي، او په دې کړنو د اجورې اخستل مکروه دي، او همدا رنګه له اړتيا پرته له خپل کلي نه بل ته د جنازې وړل هم مکروه دي، او سنت دي چې مړي ته غسل ورکوونکی لومړی د اودس په غړو پيل وکړي او لومړی يې ښي اړخونه ومينځي، هر غړی به درې او يا پنځه ځلې وينځي او يو ځل هم بسنه کوي، که چېرته حمل له څلورو مياشتو زيات و او ولويده غسل ورکول کيږي او جنازه پرې کيږي، دليل يې د پيغمبر – (صلى الله عليه وسلم) – دا قول دی: **"والسقط يصلى عليه ويدعى لوالديه بالمغفرة والرحمة" صححه الترمذي ولفظه "والطفل يصلى عليه"**

«په (سقط) غورځيدلي لمونځ کيږي او مور او پلار ته يې د بخښنې او رحمت دعا غوښتل کيږي» ترمذي صحيح بللی او لفظ يې داسې دی: **(او په کوچني لمونځ کيږي).**

چاته چې د اوبو د نشتون له کبله د غسل ورکول نه کيدل نو تيمم دې ورته ووهل شي، او کفن ورکولو کې واجب دي چې بايد ټول بدن يې پټ شي، که چېرته يې بسنه نه کوله، عورت دې پټ کړای شي او بيا دې سر او خوا او شا پټ کړي او پاتې جسد دې په غوړګو او پاڼو سره پټ کړي، او د جنازې پر مهال به امام د نارينه مړي د سينې او ښځينه مړي منځ ته برابر ودريږي او تکبير به ووايي؛ فاتحه به ولولي بيا به تکبير ووايي او په نبي (صلى الله عليه وسلم) به درود ووايي بيا به تکبير ووايي او مړي ته به دعا وکړي او بيا به څلورم تکبير ووايي او له لږ ځنډ وروسته به ښي لور ته سلام وګرځوي او د هر تکبير سره به لاسونه پورته کوي، او پخپل ځای

به پاتې شي تر دې چې پورته شي، دا له عمر څخه روایت شوي دي، او چا چې جنازه کې ګډون نه وي کړی ورته مستحب دي چې بیا پرې جنازه وکړي او له خښولو څخه وروسته یې پر قبر جنازه وکړي اګر که یو ټولی د خلکو هم وي دا کار تر یوې میاشتې کولی شي. او که په شپه کې خښ کړل شي باک نه لري، البته د لمر ختلو، لویدلو او کله چې لمر د آسمان په منځ وي خښول یې مکروه دي او سنت طریقه ده چې جنازه په بیړه ویوړل شي البته په ډېر تېز مزل سره نه، او د جنازې پسې دتلونکو لپاره کېناستل مکروه دي تر څو چې د خښولو لپاره جنازه اېښودل شوې نه وي، او وریسې خلک به عاجزي کوونکي او د خپل راتلونکي په اړه فکر او سوچ کوي، او مسکا کول او په دنیوي چارو کې خبرې کول مکروه دي. او قبر ته د دننه کولو پر مهال مستحب دي چې د پښو له خوا وردننه شي البته که ستونزه نه وي، او مکروه دي چې د سړي قبر ته دې پرده ونیول شي او دسړي لپاره مکروه ندي چې د ښځې مړی خښ کړي او بیا محرم. (لحد غوره دی) له سملات څخه، او ډوبول او پراخول یې سنت دي، په تابوت کې یې خښول مکروه دي، او د سپارلو پر مهال به یې: بسم الله وعلى ملة رسول الله وايي، او د قبر سره له دفن څخه وروسته په ولاړه دعا کول مستحب دي، او څوک چې حاضر ول ورته مستحب دي چې درې درې لپې خاورې پرې د سر لخوا واړوي.

د یوې لویشتې په کچه د قبر لوړول مستحب دي او له دې پورته کول یې مکروه دي، دلیل یې علی – (رضي الله عنه) – ته د پیغمبر (صلى الله علیه وسلم) دا وینا ده: **"لا تدع تمثالا إلا طمسته، ولا قبرا مشرفا إلا سويته" رواه مسلم.**

هیڅ مجسمه پرته له ورانولو او هیڅ لوړ قبر پرته له هوارولو مه پرېږده. (دا حدیث) مسلم روایت کړی دی.

اوبو پرې پاشل کیږي او ورې تږې پرې د خاورو د ساتلو لپاره اېښودل کیږي او په تېږه او یا کوم بل څه سره یې په نخښه کول پروا نه لري، د هغه څه له امله چې د عثمان بن مظعون د قبر

په اړه روايت شوي دي، **د قبر ښخول او د پاسه پرې ودانۍ جوړول ناروا دي، او د ودانيو ورانول واجب دي، او د قبر له خپلې خاورې پرته پرې نورې نه اړول کيږي ځکه لدې منع راغلې ده.** (دا حديث) ابوداود روايت کړی دی.

د قبر ښکلول، جوړول، خوش بويه کول، د پاسه پرې کېناستل او اودس ماتی کول پرې ناروا دي، همدا رنګه د قبرونو تر منځ اودس ماتی کول هم ناروا دي.

او پر قبر يې د روغتيا غوښتل، همدا رنګه د ډيوې روښانه کول او پرې د مسجد ودانول حرام دي او بايد چې ونړول شي، او له څپليو/بوټانو سره به په هديره کې نه ګرځي، د حديث د وجې نه.

احمد ويلي: اسناد يې جيد دی.

او له سفر کولو پرته قبرونو ته ورتګ سنت دي، دليل يې د پيغمبر - (صلى الله عليه وسلم) قول دی: **"لا تشد الرحال إلا إلى ثلاثة مساجد".**

«درېو جوماتونو ته له تګ پرته نورو ځايونو ته د کډو ترل ناروا دي» او ښځو ته قبرونو ته تلل ناروا دي ، دليل يې د پيغمبر - (صلى الله عليه وسلم) - دا قول دی: **"لعن الله زائرات القبور والمتخذين عليها المساجد والسرج" ورواه أهل السنن.**

«قبرونو ته پر تلونکو ښځو الله لعنت ويلی او هغه چې جوماتونه پرې ودانوي او ډيوې پرې روښانه کوي». سنن والاو روايت کړی دی. د قبر مسح کول(لاس پرې کښول)، نږدې ورسره لمونځ کول، او په وړاندې يې د دعا لپاره ورتګ مکروه او منکر کارونه دي بلکه د شرک له څانګو څخه دي، او څوک چې قبرونو ته ورځي او يا پرې تيريږي داسې به وايي: «السلام عليكم دار قوم مؤمنين وإنا إن شاء الله بكم لاحقون يرحم المستقدمين منّا ومنكم

والمستأخرين نسأل الله لنا ولكم العافية ، **اللّٰهُمَّ لا تحرمنا أجرهم ولا تفتنا بعدهم واغفر لنا ولهم.**

په ژوندي باندې د سلام پر مهال د معرفې او يا نکرې په صيغه سلام اچولو کې اختيار لري، پر سلام پيل سنت او ځواب يې واجب دی (راجح قول دا دی چې سلام ويل او جواب ورکول دواړه واجب دي په حديثو کې د امر صيغې راغلې او مطلق امر وجوب افاده کوي)، او که څوک له چا سره مخ شو او سلام يې پرې واچاوه او بيا دويم ځل او دريم ځل ورسره مخ شو سلام به پرې اچوي، او د سلام پر مهال تېپېدل جايز ندي، او په بيګانه ښځې به سلام نه اچوي مګر که زړه وه چې اشتها ورته نه راتله، او د رخصتئ (له مجلس څخه) دتلو پر مهال به هم سلام اچوي او کله چې خپلې کورنئ ته ورداخل شو داسې به وايي:

اللّٰهُمَّ إني أسألك خير المولج وخير المخرج بسم الله ولجنا وبسم الله خرجنا وعلى الله توكلنا.

او لاس ورکول سنت دي د أنس حديث يې دليل دی، او ښځې ته لاس ورکول روا ندي او په کوچنيانو به سلام اچوي، کوچنی به په لوی، لږ په ډېرو او سپور پر پياده سلام اچوي.

که يو چا ورته د بل سړي سلام ورساوه، ورته مستحب دي چې ووايي: **وعليك وعليه السلام،** يعنې **پر تا او هغه دواړو دې سلام وي.**

دوه نفره چې يو له بل سره مخ کيږي ورته مستحب دي چې هر يو يې د سلام پيلولو ته وړانديوالی وکړي او لدې الفاظو به نه زياتوي: **السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.**

او کله چې خوله وازی (اررمی) وکړي نو تر خپلې وسې دې کوښښ وکړي چې تېر يې کړي که چيرته پرې غالب شو نو خپله خوله دې په يو څه سره بنده کړي، او کله چې پرنجی کوي نو خپل مخ دې پټ او غږ دې بند کړي او **الحمد لله** دې په لوړ غږ سره ووايي ترې دې چې ورسره ناست

خلک يې واوري، او اوريدونکی به يې وايي: يرحمک الله، بيرته به پرنجی کوونکی په جواب کې ورته ووايي: **يهديکم الله ويصلح بالکم.**

او چا چې د پرنجي پر مهال **الحمد لله** ونه ويل، نو **يرحکم الله** ورته نه ويل کيږي، خو که چېرته يې دويم او دريم ځل پرنجی وکړ بيا دې ورته يرحمک الله ووايي او د روغتيا دعا دې ورته وکړي.

څوک چې د چا ځای ته ورننوځي نو د اجازې غوښتل پرې واجب دي، خواه که هغه خپلوان وي او يا بيګانه، نو که اجازه يې ورکړه (داخل دې شي) کنه بېرته دې وګرځي، اجازه غوښتل درې ځلې دي او لدې به يې نه زياتوي، او د اجازې غوښتلو طريقه داسې ده (چې ووايي):

السلام عليکم.

آيا راتلای شم؟

او هغه ځای کې کيني چېرته چې ناست خلک خلاص شي، او د دوه نفرو تر منځ به جداوالی نه راولي مګر په اجازه يې.

او مستحب دي چې غمجن ته د مړي تعزيت (په صبر مصيبت زده ته تلقين کول) وشي، او د تعزيت لپاره کېناستل مکروه دي، او کوم ځانګړې الفاظ ورته نشته، بلکه غمجن به صبر کولو ته هڅوي او د أجر يادونه به ورته کوي، مړي ته به دعا کوي، غمجن به داسې وايي:

الحمد لله رب العالمين، إنا لله وإنا إليه راجعون اللّٰهُمَّ أجرني في مصيبتي واخلف لي خيراً منها.

او که د دې آيت پر مصداق يې عمل وکړ او لمونځ يې وکړ **{واستعينوا بالصبر والصلاة}** نو غوره ده.

ابن عباس دا کار کړی دی، صبر کول واجب دي، او په مړي ژړا کول مکروه ندي، خو چغې وهل اوستايني کول حرام دي، او پيغمبر - (صلی الله عليه وسلم) له: **صالقه، حالقه او شاقه**

ځخه بېزاره دی؛ صالقه هغه ښځه ده چې د مصیبت پر مهال چغې وهي، حالقه هغه ښځه ده چې خپل سر خريي، او شاقة هغه ده چې خپلې جامې څيرې کوي او ښکاره يې صبري حرامه ده.

(دا کتاب دی په بيان د زکات کې)

په (اوښانو، غواګانو، مېږو)، د ځمکې حاصلاتو، نقدو، او سوداګريزو توکو کې په پنځه شرطونو واجب دی:

1. اسلام
2. آزادي
3. د نصاب پوره کېدل
4. پوره ملکيت
5. او يو کال پرې تېرېدل

او د کوچني او ليوني په مالونو کې واجب دی؛ له عمر، ابن عباس او نورو څخه روايت دی او هيڅ مخالف يې ندی پېژندل شوی.

او هغه څه چې پر نصاب واوختل په شمېر سره يې واجب دی مګر هغه عدد چې د دوو فرضو تر منځه وي **(مثلا له پنځو اوښانو پورته تر نهو پورې)**، او نه په هغه حيواناتو کې چې په ناټاکلي وقف شوي وي لکه جوماتونه، او هغه ځمکه چې په ټاکلي وقف شوي وي له غلې څخه يې زکات ورکول کيږي، او څوک چې په مالداره قرض ولري لکه:

قرض او مهر نو له هغې ورځې چې دی يې مالک شوی دی د زکات کلني جريان ته شامليږي او هغه مهال به يې زکات ورکوي چې کله يې تول او يا يوه برخه لاسته راوړه.

همدا د صحابه و له اجماع څخه څرګنديږي، اګر که لاس ته راوړل شوی مال نصاب ته هم نه وي رسيدلی.

او که له لاسته راوړلو يې وړاندې زکات ورکړي ترې قبليږي ځکه چې د واجبېدو سبب يې موندل شوی دی، خو تر لاسته راوړلو وروسته ورکول يې يو رخصت دی، نو دا د زکات د تعجيل (له وخته مخکې) ورکول ندي، او که چېرته يې يوه برخه د نصاب په لاس کې وه او نور يې قرض او يا ورک و نو هغه څه چې په لاس يې لري د هغه زکات دې وباسي، همدا رنګه په هغه قرض کې هم واجب دی چې په مالداره نه وي، او يا غصب شوی وي او هغه چې په سختۍ لاسته راوړل کيږي؛ کله يې چې لاسته راوړي دليل يې هغه عام روايتونه دي چې له علي او ابن عباس څخه روايت شوي دي، او کله يې چې د مال ګټه لاسته راوړه نو زکات پکې نشته تر دې چې کال پرې نه وي تېر شوی مګر د څرېدونکو حيواناتو بچي او د تجارت ګټه د ابن عمر د وينا له امله: **(تازه زيږېدلی پرې وشمېره خو ترې اخله يې مه).**

دا حديث مالک روايت کړی دی او د علي د وينا له امله چې له صحابه وو يې څوک مخالف ندی پېژندل شوی.

او ګټه به په لاس کې له شته مال سره يو ځای کوي که نصاب ته رسيدلی و او له خپل جنس څخه يې و او يا يې په حکم کې راته لکه: **سپين زر له سرو زرو سره، نو که چېرته د نصاب له جنس څخه نه و او نه د هغه حکم ته شامليده، نو هغه لره خپل حکم دی.**

دا باب د (اوښانو، غواګانو او مېږو) د زکات په اړه دی.

زکات واجب ندی مګر په سائمة کې **(هغه چې د کال ډیری وخت خپله څرېږي)** خو که چېرته يې ورته واښه په بيه اخستل او يا يې ورته راټولول نو په هغې کې زکات نشته او هغه درې ډوله دي:

(لومړی يې) اوښان دي؛ زکات پکې نشته تر دې چې پنځو ته و نه رسيږي، بيا پکې يو پسه دی.

او په لسو کې دوه پسونه دي، او په پنځلسو کې درې پسونه دي، او په شلو کې څلور پسونه دي؛ پدې ټولو اجماع ده.

کله چې پنځه ويشتو ته ورسيدل نو بيا پکې بنت مخاض ده؛ يو کلنه اوښه.

که بنت مخاض يې نه درلوده، ابن لبون ورکولی شي؛ يعني دوه کلن اوښ، او په شپږ دېرشو کې بنت لبون (دوه کلنه اوښه) ده، او په شپږ څلوېښتو کې حقة (درې کلنه اوښه) ده، او په يو شپېتو کې جذعة (څلور کلنه اوښه) ده، او په شپږ اوياو کې دوه بنت لبون (دوه کلنې اوښې) دي، او په يو نويو کې دوه حقې (درې کلنې اوښې) دي، او په يو سل او يو ويشتو کې درې دوه کلنې اوښې دي، بيا فرض همدلته ودريږي داسې چې په هرو څلوېښتو کې يوه دوه کلنه اوښه او په هرو پنځوسو کې يوه درې کلنه، کله چې دوه سوو ته ورسېدل دوه فرضونه سره برابر شول که يې خوښه وه څلور (څلور کلنې) دې وباسي او يا يې غوښتل چې پنځه (دوه کلنې) وباسي؛ نو کولی شي.

(دويم) غواګانې دي؛ زکات پکې نشته تر دې چې ديرشو ته نه وي رسيدلې؛ بيا پکې تبيع او يا تبيعة (هغه چې يو کال يې پوره کړی وي) واجبيږي، او په څلوېښتو کې مسنة (دوه کلنه) او په

شپېتو کې دوه (یو کلنې) بیا وروسته په هرو دېرشو کې یوه (یو کلنه) او په هرو څلوېښتو کې یوه (دوه کلنه) ده.

(دریم) پسونه دي؛ زکات پکې نشته تر دې چې څلوېښتو ته نه وي رسیدلي، بیا پکې یو پسه کیږي تر دې چې یو سل او شلو ته ورسېږي کله چې یو پرې زیات شو بیا پکې دوه پسونه دي ترې دې چې دوه سوو ته ورسیږي، کله چې یو پرې زیات شو بیا پکې درې پسونه کیږي تر درې سوو پورې، بیا پکې څلور پسونه کیږي، بیا وروسته په هرو سلو کې یو پسه دی، له دوی څخه سیرلی (چیلی)، زړه؛ چې سن یې زیات وي، معیوبه، هغه چې عیب ولري، بچی لرونکې چې روزنه یې کوي، بلاربه، چاغه او تر ټولو غوره مال یې ترې نه اخستل کیږي، دلیل یې د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) قول دی: **"ولكن من أوسط أموالكم، فإن الله لم يسألكم خيره ولم يأمركم بشره"رواه أبو داود.**

«مګر ستاسو د منځ مهالي مالونو څخه، ځکه الله تعالی یې درڅخه غوره ندي غوښتي او د بې کاره (حیواناتو په ورکولو یې درته) امر ندی کړی».

(دا حدیث) ابوداود روایت کړی دی، میرې چې سره ګډې (یوځای) شي نو دوه ډوله مال د یو مال په څیر کیږي.

باب دی په بیان د زکات د ځمکې د حاصلاتو کې

په هر هغه شی کې چې په پیمانه او د ذخیره کولو وړ خوراکي توکو او نورو کې په دوه شرطونو واجب دی، لومړی یې نصاب ته رسېدل دي چې پنځه وسقه دی او یو وسق شپېته صاعه دی، او د نصاب د پوره کېدو لپاره د یو کال میوه او کښت یو بل سره یو ځای کېږي د نصاب د پوره کولو د پاره.

دویم: د واجبېدو پر مهال یې باید نصاب په خپل ملکیت کې وي، ځکه په هغه مال کې چې راغونډوي یې، او یا بخشش ورکول کیږي، او یا په لو کولو مزدوري یې اخلي په هغې کې واجب نه دی.

په هغه کښت کې چې له زیار پرته خړوب شوی وي لسمه برخه واجب ده، او هغه چې په زیار سره خړوبیږي د لسمي (عشر) نیمه او هغه چې له دواړو لارو خړوبیږي نو درې پر څلورمه.

که له یو بل سره یې توپیر درلوده نو هر یو چې ګټور و، او د ناپوهۍ په حال کې لسمه، او د غلو دانو زکات باید له پاکو او د میوو له وچو څخه ورکړل شي.

او روا ندي چې د زکات او یا خیرات مال یې بېرته په بیه واخلي، خو که په میراث کې ورته بېرته راوګرځېده ورته اخستل یې روا دي. او امام (حاکم) به یو تن اټکل کوونکی لیږي او یو تن بس دی، هغه راټولوونکی به د باغ خاوند ته دومره رطب (لمدي) خرما پریږدي چې هغه او اولادونو ته یې بسنه وکړي، که یې ورته پرې نښودې نو د مال خاوند ته روا دي چې وایې خلي، او احمد د میوو راټولول او راشکول د شپې مهال مکروه ګڼلي، او د زکات عشرونه بیا بیا نه اخستل کیږي اګر که کلونه هم پاتې شوي وي، خو چې د تجارت لپاره نه وي، که چیرته ول نو بیا له هر کال څخه اخستل کیږي د هر کال قیمت به یې معلوموﻻی شي.

باب دى په بيان د زكات د سرو زرو او سپينو زرو کې

د سرو زور نصاب شل مثقاله او د سپينو زرو دوه سوه درهمه دی.

او د لسمې څلورمه پکې کيږي، د نصاب د پوره کولو لپاره يو له بل سره يوځاى کيږي، همدا رنګه د توکو بيې يو بل سره يو ځاى کيږي.

او په روا ګاڼه کې چې (کاريږي) زكات نشته، که چېرته د سوداګرۍ لپاره چمتو شوې وه نو زكات پکې شته، د نر لپاره له سپينو زرو ګوته روا ده او غوره ده چې د چپ لاس په کچې ګوته يې په ګوته کړي او احمد دا قول ضعيف ګڼلی چې ګوته دې د ښي لاس په ګوته کې وکارول شي.

او د سړي او ښځې لپاره د اوسپنې، زيړو او مسو د ګوتې کارول مکروه دي، پدې اړه يې دليل وړاندې کړی، او روا دي چې د توري نوکه له سرو زرو او تخته يې سنګاري جوړه شي، ځکه صحابه کرامو – (رضي الله عنهم) - خپلې توري په سرو زرو سره سينګارولې، او د ښځو لپاره د سرو او سپينو زرو هر هغه کالی چې اغوستل يې د عادت له مخې دوديز وي روا دي، او په کاليو او هر څه کې مکروه دي چې سړی ځان د ښځې او يا ښځه ځان د سړي په څېر جوړ کړي.

باب دى د تجارتي سامانونو د زكات په باره کې

کله يې چې قيمت نصاب ته ورسيږي او د سوداګرۍ لپاره وي نو زكات پکې واجبيږي. او هغه جايداد او يا حيوان او داسې نور چې د کرايې لپاره وي زكات پکې نشته.

باب دی په بیان د سرسایې کې.

او دا روژه لرونکي ته له بې ځایه او پوچو کړنو څخه پاکوالی دی، په هر مسلمان باندې فرض عین ده کله چې دومره څه ورسره وو چې د اختر په شپه او ورځ د ده د بال بچ د نفقې څخه زیات و یو صاع د خپل ځان له طرفه او هغه څوک چې په ده یې سرسایه لازم ده، او ارزندی چې د مزدور لخوا یې ورکړي، که چېرته یې د ټولو لخوا نشو ورکولی بیا دې لومړی په خپل ځان پیل وکړي او بیا د نږدې پسې نږدې، او په رحم کې حمل باندې په اجماع سره نشته، او چا چې د رمضان په میاشت کې د یو مسلمان لګښت په غاړه واخست نو د فطر زکات یې هم پرې لازم دی، او روا ده چې د اختر له ورځې څخه یوه او یا دوه ورځې مخکې ورکړل شي، او د کوچني اختر له لومړی ورځې یې وروسته کول پکار ندي، که دا کار یې وکړ ګناهکار شو او قضا به یې راوړي.

او غوره ده چې د اختر په ورځ د لمانځه څخه مخکې ورکړل شي، واجب اندازه یې یو صاع خرما یا غنم یا مميز یا وربشې او یا پنیر دي، که چېرته یې ونه موندل پر ځای دې په علاقه کې چې کوم مروج طعام وي هغه دې ورکړي، احمد کره طعام غوره ګڼلي او د ابن سیرین څخه یې نقل کړي دي،او جایز دي چې ډیرو ته هغه څه ورکړي چې لازم دي ورکول یې یو ته او د دې عکس هم.

باب دی په بیان د زکات ایستلو کې.

چې د ورکولو امکان یې وي نو له خپلې واجبې نیتې یې وروسته کول روا ندي مګر د امام او مستحق د نه شتون له امله، همدا رنګه زکات راټولونکي لره د عذر له امله جایز دي چې وروسته یې کړي د خپل بادار سره یې د قحطۍ او یا بل عذر له وجې پریږدي لکه لوږه. احمد د عمر په کړنه استدلال کړی دی.

باب دی په بیان د هغه خلکو کې چې مستحق د زکات دي.

دوی اته دي، پرته لدوی نورو ته ورکول يې روا ندي. دليل يې آيت دی

لومړی او دویم: فقرا او مسکينان دي.

سوال کول روا ندي پداسې حال کې چې څوک دومره څه ولري چې له نورو يې مستغني کوي، او د څکلو اوبو، د کاروني لپاره له چا څخه د يو څه اخستل او يا قرض غوښتلو لپاره سوال کولو کې کومه خبره نشته، همدا رنګه ورېې ته ډوډۍ ورکول، د بربنډ پټول او د بندي ازادول واجب دي.

دریم: په (بيت الزكات) کې کار کوونکي لکه: راټولوونکی، ليکونکی، شمېرونکی، پيمانه کوونکی.

او له خپلو نږدې خپلوانو جايز ندی، او که امام غوښتل پرته له عقد څخه دي وليږي او که يې غوښتل ټاکلي څه دې ورته معلوم کړي.

څلورم: هغه چې زړونه يې ساتل کيږي، دوی هغه ملکان دي چې خپل خلک يې له کافرانو تابعداري کوي، په زکات سره يې د اسلام راوړلو په اميد زړونه ساتل کيږي او يا مسلمان ته چې ايمان يې لا پسې غښتلی شي او يا يې په څېر بل اسلام راوړي او يا هغه ته د يو مصلحت په موخه او يا يې شر بند شي، او مسلمان ته روا ندي چې واخلي هغه څه چې د هغه د شر د دفع کولو په موخه ورکول کيږي لکه رشوت.

پنځم: رقاب؛ دوی هغه مريان دي چې د خپلو ځانونو د ازادولو لپاره يې د خپل بادار سره ليکل کړي وي، همدا رنګه جايز دي چې د مسلمان اسير فديه ترې ورکړل شي کله چې هغه د کافرو په ولکه کې وي، څکه دا د غاړې ازادول دي، همدا رنګه روا دي چې پدې سره مريي واخستل شي او ازاد شي، دليل يې دا عمومي وينا د الله تعالی ده: **{وَفِي الرِّقَابِ}**.

شپږم: قرضداران چې دوه ډوله دي:

یو یې هغه دی چې د روغې جوړې په خاطر قرضدار شوی وي، مال یې د دې لپاره په خپل سر اخستی وي تر څو فتنه آرام کړي.

دویم: چا چې د خپل ځان په خاطر د یو روا کار لپاره قرض وکړ.

اووم: د الله په لار کې: دوی هغه کسان دي چې د الله په لار کې جنګیږي، دوی ته دومره ورکول کیږي چې د جنګ لپاره ورته بسنه وکړي اګر که اړتیا ورته هم و نه لري، او حج هم د الله په لار کې وتل دي.

اتم: ابن السبیل؛ هغه مسافر دی چې په لاره کې بند پاتې دی دومره څه ورسره نشته چې تر کوره یې ورسوي، نو دومره څه ورکول کیږي چې تر کوره یې ورسوي اګر که په خپل ځای کې دی (زکات) ته اړتیا نه لري.

که څوک دعوی وکړي چې فقیر دی او مالداري یې نه وه معلومه خبره یې منل کیږي، او که چېرته ځواکمن و او کسب او کار یې معلوم و (زکات) ورکول روا ندي، او که کسب او کار یې معلوم نه و (زکات) ورکول کیږي وروسته لدې چې ورته وویل شي چې د (زکات) اخستل غني او ځواکمن کسبه ته روا ندي، که بیګانه اړمن و خپلوان ته نه ورکول کیږي، داسې به هم نه کوي چې لرې پریږدي او خپلوان ته یې ورکړي، له خپل ځان څخه به په (زکات) ملامتیا نه چپوي، نه به پرې څوک مقرروي، نه به پرې خپل مال ساتي.

نفلي صدقه په هر وخت کې مسنون عمل دی، او په پټه ورکول یې غوره دي، همدا رنګه د روغتیا پر مهال په خوشحالی سره او د روژې په میاشت کې، ځکه پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) همداسې کړي دي، او د اړتیا پر مهال؛ الله تعالی فرمایلي: **{فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ}.**

(سورة البلد آیة: 14)

[د لوږې په ورځ کې].

او صدقه په خپلوان باندی خیرات او صله رحمي ده، په ځانګړې توګه کله چې دښمني ورسره ولري، د پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) د دې قول له امله: **"تصل من قطعك"**

«هغه چا چې(خپلوي) درسره پرې کړې ده ورسره یې بېرته جوړه کړه»

بیا ګاونډي، الله تعالی فرمايي: **{وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ} (سورة النساء آية: 36)**.

[خپلوان ګاونډي او په خوا کې ګاونډي]

او هغه څوک چې اړتیا یې ډیره وي؛ الله تعالی فرمايي: **{أَوْ مِسْكِيناً ذَا مَتْرَبَةٍ} (سورة البلد آية: 16)**.

[یا مسکین ته چې په خاورو ککړ وي] او هغه څه به صدقه نه ورکوي چې ده ته او یا یې قرضدار ته زیان رسوي او یا هغه څوک چې پر ده یې نفقه لازم وي، څوک چې د خپل ټول مال خیرات کول وغواړي او هغه کورنی ولري چې په خپل کسب او کار سره یې هغوی ته رسېدل کولی شول، او له ځان څخه پر الله تعالی په ښه توکل کولو باوري و، نو ورته مستحب دي چې دا کار وکړي، دلیل یې د صدیق کیسه ده، او که داسې نه و نو ورته روا ندي چې دا کار وکړي، او باید چې بندیز پرې ولګیږي، او هغه څوک چې په تنګسیا صبر نه شي کولای ورته مکروه دي چې ځان د پوره بساینې له حالت څخه وباسي، او په صدقه کې پر چا احسان کول حرام دي بلکه لویه ګناه ده او ثواب یې له منځه ځي. او چا چې کوم څه راوویستل چې صدقه یې کړي بیا ورته یو څه پيښ شول ورته مستحب دي چې مخته یې یوسي، او عمرو بن العاص به چې کله سوالګر ته خوراک راوویست او بیا بې و نه موند نو پرېښوده به یې، او په خیرات کې به ښه مال ورکوي، او له خراب څخه به ډډه کوي، نو ښه مال به په صدقه کې ورکوي، غوره صدقه هغه ده

چې خپله اولاده يې ورته اړتيا ولري او بيا هم صدقه ورکړي، دا د لاندې خبر سره په ټکر کې ندی **"خير الصدقة ماكان عن ظهر غنى"**

«غوره صدقه هغه ده چې له ورکولو وروسته يې انسان اړمن نه شي». له جهد المقل څخه موخه دا ده چې خپله اولاده يې ورته هم اړتيا لري.

کتاب دی په بيان د روژه کې

د رمضان د مياشتې روژه نيول د اسلام يو رکن دی او د هجرت په دويم کال فرض شوې ده، نو پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) نهه رمضان روژه ونيوله، د شعبان د مياشتې په ډېرشمه شپه د مياشتې ليدلو ته کېناستل مستحب دي، او د مياشتې په ليدلو يې د رمضان روژه نيول واجبيږي، که په صاف آسمان کې مياشت ونه لېدل شوه نو ديرش به پوره کوي او پرته له کوم اختلاف نه به بله ورځ روژه ونيسي، کله چې مياشت وګوري تكبير به وايي او وايي به: **"اللَّهُمَّ أهله علينا بالأمن والإيمان والسلامة والإسلام والتوفيق لما تحب وترضاه ربي وربك الله هلال خير ورشد"**

د مياشتې د لېدلو لپاره د يو تن عادل وينا منل کيږي، ترمذي له ډېرو علماوو روايت کړی دی، او که چا يوازې وليدله او ګواهي يې و نه منل شوه، پخپله پرې د روژې نيول لازم دي، او بوزه به نه کوي مګر د خلکو سره يو ځای او کله چې د شوال مياشت وګوري نو نه به بوزه کيږي.

مسافر چې کله د خپل کور کلي نه جلا شو بوزه کيږي به، خو روژه نيول ورته غوره دي د ډېرو علماوو تر منځ د اختلاف نه د وتلو له امله، او که حامله او شېدې ورکوونکې پر ځانونو او يا اولادونو يې وېرېدې ورته روا دي چې روژه وخوري، خو که يوازې په اولادونو ويرېدې نو د هرې ورځې پر ځای دې يو مسکين ته ډوډی ورکړي، او د آيت پر بنا که ناروغ له ضرر څخه وېريده نو د روژې نيول ورته مکروه دي، او که څوک د بوډاوالي او يا د داسې ناروغی له امله چې د روغتيا هيله يې نه وه له روژې نيولو عاجز و ، روژه دې وخوري او د هرې ورځې پر ځای

دې يو مسکين ته ډوډۍ ورکړي، او که ستونې ته يې مچ او يا ګرد ننوت او يا يې پرته له قصده ستونې ته اوبه ننوتې روژه يې نه ماتيږي.

او واجب روژه د شپې څخه له نيت کولو پرته نه صحيح کيږي، او نفلي روژه د ورځې په نيت؛ مخکې او وروسته له زوال څخه صحيح کيږي.

باب دی د هغه څه په اړه چې روژه فاسدوي

چا چې څه وخوړل او يا يې وڅکل او يا يې د پوزې له لارې غوړ او يا نور څه وکارول او تر ستونې يې ورسيدل او يا يې ستونی راډک کړ نو استفراق يې وکړ، يا يې خپله خکر ولګاوه او يا يې بل ته ولګاوه روژه يې فاسده شوه، او د چا چې هېر و چې روژه دی په پورته يو کار يې هم روژه نه فاسديږي، او کله چې د سهار په راختلو شکي و، نو کولی شي تر هغه چې ډاډمن شي خوراک او څښاک وکړي، دالله تعالی د دې وينا له وجې: **{وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ} (سورة البقرة آية: 187)**

[او خورئ، او څښئ تر هغه چې تاسو ته سپين تار د سبا له تور تار نه ښه ښکاره (او بيل) شي].

او چا چې په جماع سره روژه ماته کړه نو پر هغه د ظهار کفاره ده د قضا راوړلو سره، او د چا چې شهوت راپاريږي نو ښکلول ورته مکروه دي، او له دروغ ويلو، غيبت کولو، ښکنځلو، چغلي کولو څخه په هر وخت کې ځان ساتل پکار دي خو د روژه لرونکي لپاره زيات ټينګار شوی، او هغه څه چې مکروه دي ورڅخه دې ځان وساتي، که چېرته ورته **چا ښکنځل وکړل** نو ودې وايي: **زه روژه يم.**

کله چې له لمر ډوبيدو څخه ډاډمن شو نو د روژې په ماتولو کې ورته بيړه کول سنت دي، او په غالب ګمان سره هم روژه ماتولی شي، د پيشمني وروسته کول هم سنت دي خو چې د سهار د راختلو ويره نه وي، د پيشمني فضيلت پدې کې دی چې خوراک او څښاک پکې وشي اګر که

لېږ هم وي، روژه به په تازه خرماو ماتوي، كه يې و نه موندې نو په وچه خرما، كه يې و نه موندې نو په اوبو، او د روژه ماتې پر مهال به دعا كوي، چا چې روژه دار ته روژماتي وركړ، نو د هغه د ثواب په څېر ثواب يې وشو.

د رمضان په مياشت كې د قرآن كريم زيات تلاوت، ذكر او صدقه كول مستحب دي، غوره نفلي روژې هغه دي چې يوه ورځ روژه او بله بوزه وي، له هرې مياشتې څخه درې ورځې نفلي روژې نيول سنت دي، د أيام البيض (١٣،١٤،١٥) روژې غوره دي، او د دوشنبې او پنجشنبې ورځو روژه نيول هم سنت دي، او د شوال له مياشتې شپږ ورځ اګر كه پرلپسې هم نه وي ، او د ذی الحجی د مياشتې نهه ورځې روژه او هغه چې زيات ټينګار پرې شوی نهمه ده چې هغه د عرفې ورځ ده.

او د محرم د مياشتې روژه او غوره يې د نهمې او لسمې ورځې روژه نيول دي، د دواړو تر منځه يو ځای كول سنت دي ، او د عاشورا په ورځ كې چې پرته له روژې نيولو نور هر څه راغلي دي هيڅ اصل نه لري بلكه بدعت دي، او په روژې سره د رجب د مياشتې ځانګړې كول مكروه دي، او هر حديث چې د روژې په فضيلت او يا كې د لمانځه كولو په اړه راغلی دی هغه دروغ دي. او په روژې نيولو سره د جمعې د ورځې ځانګړې كول هم مكروه دي، او د رمضان له پيل نه وړاندې يوه يا دوه ورځې روژې نيول مكروه دي، وصال (روژه نه ماتول شپه او ورځ كې) هم مكروه دي، او د اخترونو او تشريق (يولسم دولسم او ديارلسم د ذی الحجې) په ورځو كې د روژو نيول حرام دي، همدا رنګه ټول عمر روژه نيول مكروه دي، د قدر شپه د عظمت شپه ده، د دعا د قبلېدلو اميد پكې شته، الله تعالى فرمايي: **{لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ} (سورة القدر آية: 3)**

[د قدر شپه له زرو مياشتو نه غوره ده] مفسرينو ويلي: دغه شپه په عبادت او غوره عمل سره تيرول د هغو زرو مياشتو له عبادت نه غوره ده چې دا شپه پكې نه وي، او د قدر شپه ورته لدې

امله ویل کیږي چې د راتلونکي کال په اړه پکې هر څه اندازه کیږي او دغه شپه په ځانګړې ډول په وروستیو لسو او بیا طاقو شپو کې ده، او تر ټولو زیات احتمال د اوه ویشتم شپه ده، او هغه څه چې پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) عائشې – (رضي الله عنها) - ته ښودلې دي په هغه سره به دعا کوي. **"اللّٰهُمَّ إنك عفو كريم تحب العفو، فاعف عني"**

(یا الله! ته زیات بخښونکی پتمن یې، بخښنه خوښوې، نو ماته بخښنه وکړه). او الله ډېر ښه پوهیږي. وصلی الله علی محمد و علی آله وصحبه وسلم.

د لمانځه حکمونه

د شیخ الاسلام: محمد بن عبد الوهاب رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحیم

د لمانځه شرطونه نهه دي:

1. اسلام
2. عقل
3. تمیيز
4. پاکوالی
5. د عورت پټول
6. له پلیتی څخه ځان ساتل
7. د وخت په داخلېدو پوهېدل
8. قبلې ته مخ کول
9. نیت او اراده.

د لمانځه رکنونه څوارلس دي:

1. په ولاړه لمونځ کول چې په ولاړه قادر وي

2. تحریمه تکبیر.
3. د فاتحې لوستل
4. رکوع
5. له رکوع نه پورته کېدل
6. برابر ودرېدل
7. سجده
8. له سجدې نه پورته کېدل
9. د دوو سجدو تر منځ کېناستل
10. ټول رکنونو په پوره سکون او ارام سره کول
11. ترتیب مراعت کول د ارکانو تر مینځ
12. وروستی تشهد
13. وروستي تشهد ته کېناستل
14. لومړی سلام (د لمانځه څخه په سلام وتل).

د لمانځه باطلوونکي اته دي:

1. په قصدي توګه خبرې کول
2. خندا
3. خوراک
4. څښاک
5. د عورت لوڅول
6. له قبلې څخه مخ کړول
7. زیات بې ځایه حرکتونه کول
8. د نجاست رامنځته کېدل.

د لمانځه واجبات اته دي:

لومړی: ټول تکبیرونه پرته له تحریمه تکبیر څخه.

دویم: د امام او مقتدي لپاره د سمع الله لمن حمده ویل.

دریم: د ربنا ولک الحمد ویل.

څلورم: د رکوع تسبیحات.

پنځم: د سجدې تسبیحات.

شپږم: د دوو سجدو تر منځ؛ رب اغفرلی ویل چې یو ځل ویل یې واجب دي.

اووم: لومړی تشهد ځکه پیغمبر علیه السلام کړی او په دوامداره توګه یې کړی او امر یې پرې کړی، او کله یې چې هېر شوی دی د سهوې سجده یې کړې ده.

اتم: د تشهد لپاره کېناستل.

د اوداسه فرضونه شپږ دي:

1. د مخ مینځل.
2. د لاسونو مینځل سره د څنګلو.
3. د ټول سر مسح کول.
4. د پښو مینځل سره د ګیټیو.
5. ترتیب .
6. پرله پسې والی (تر څو مخکې مینځل شوی غړی وچ نه شي).

د اوداسه شرطونه پينځه دي:

1. پاکي اوبه
2. سړی بايد مسلمان او د تميز قوه لرونکی وي
3. کوم مانع موجود نه وي
4. پوستکي ته د اوبو رسيدل
5. او د وخت داخليدل د هغه چا لپاره چې هميشه بې اودسه وي.

د اوداسه نواقض (ماتوونکي) اته دي:

1. هغه چې له قُبل او دُبر څخه راوځي.
2. په زياته کچه له بدن نه څه راوتل.
3. په خوب او يا بل څه سره د عقل له منځه تلل.
4. په شهوت سره د ښځې لمسول.
5. د بنی ادم فرجين لمسول.
6. مړي ته غسل ورکول.
7. د اوښ غوښه خوړل.
8. له اسلام څخه مرتد کېدل؛ الله تعالی مو دې ترې وساتي. والله اعلم

فهرست

باب دی په بیان د ادابو کې لمانځه ته د تللو پر مهال. 1

باب دی د لمانځه د طریقې په اړه 2

دا باب د نفلي لمونځونو په اړه دی 21

دا باب د جماعت (جمعې) د لمانځه په اړه دی. 32

دا باب د عذر د خاوندانو د لمانځه په اړه دی. 39

باب دی په بیان د جمعې د لمانځه کې 41

دا باب داخترونو د لمونځونو په اړه دی 44

باب دی په بیان د لمر د بې نوره کیدلو پر مهال لمونځ کولو کې 45

باب دی په بیان د باران د لمانځه کې 46

دا باب د جنازو په اړه دی. 48

دا کتاب دی په بیان د زکات کې 54

دا باب د (اوښانو، غواګانو او میږو) د زکات په اړه دی. 56

باب دی په بیان د زکات د زمکې د حاصلاتو کې 58

باب دی په بیان د زکات د سرو زرو او سپینو زرو کې 59

باب دی د تجارتي سامانونو د زکات په باره کې. 59

باب دی په بیان د سرسایې کې. 60

باب دی په بیان د زکات ایستلو کې. 60

باب دی په بیان د هغه خلکو کې چې مستحق د زکات دي. 61

کتاب دی په بیان د روژه کې...64
باب دی د هغه څه په اړه چې روژه فاسدوي 65
د لمانځه حکمونه...67